

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Tiglatpilesar III.

Tereza Buchová

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra blízkovýchodních studií

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Blízkovýchodní studia

Bakalářská práce

Tiglatpilešar III.

Tereza Buchová

Vedoucí práce:

Mgr. Kateřina ŠAŠKOVÁ, Th.D.

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

OBSAH

1. ÚVOD	1
2. SITUACE V ASÝRII PŘED NÁSTUPEM TIGLATPILESARA III.	3
3. TIGLATPILESARŮV NÁSTUP NA TRŮN.....	5
4. VÁLEČNÉ VÝPRAVY TIGLATIPILESARA III.....	6
4.1 Babylonie	6
4.2 Války s Urartu.....	11
4.3 Jižní Sýrie, Palestina, Egypt a Arabové.....	15
4.4 Namri a Médie	18
5. REFORMY TIGLATPILESARA III.....	21
5.1 Provinciální systém	21
5.1 Zpravodajská služba	21
5.3 Masové deportace	22
5.4 Armáda.....	23
5.4.1 Výzbroj a výstroj.....	24
5.4.2 Celoroční armáda.....	24
5.4.3 Struktura a inovace asyrské armády	25
5.4.4 Vojské strategie asyrské armády	27
6. MANŽELKA TIGLATIPILESARA III. A JEJÍ POKLADY	29
6.1 Nálezy královniny hrobky	29
7. TIGLATPILESARŮV PALÁC.....	32

7.1 Motivy reliéfů zdobících stěny Centrálního paláce	35
7.1.1 Porážka arabských kmenů mezi léty 734-732 př. n. l.	35
7.1.2 Válečná výprava na západ mezi léty 733-732 př. n. l.	37
7.1.3 Výprava proti Babylonii v roce 745 a 731-729 př. n. l.	37
7.1.4 Podobizna Tiglatpilesara III.	38
8. KONEC TIGLATPILESAROVY VLÁDY	40
9. ZÁVĚR.....	41
10. BIBLIOGRAFIE	43
11. RESUMÉ	51
12. PŘÍLOHY.....	52
12.1 Seznam příloh.....	52
12.2 Přílohy.....	55

1. ÚVOD

Novoasyrská říše byla dominantní oblastí na území Mezopotámie v prvním tisíciletí před naším letopočtem. Prvním dokumentovaným novoasyrským panovníkem byl Aššur-dān II., ale významnějším vladařem, ještě před nástupem Tiglatpilesara III., byl Salmanassar III., který svůj vliv rozšířil na celé území Sýrie, Palestiny, jižní Anatólie a severozápadního Iránu. Po Salmanassarovi III. nastoupili na asyrský trůn další panovníci, jejichž válečné úspěchy nezabránilo tomu, že v následujících letech upadala asyrská moc. Oslabení asyrské vlády využívali místodržitelé v provinciích, ale větším nebezpečím novoasyrské říše bylo království Urartu, které se objevilo na Předním východě v polovině devátého století před naším letopočtem.

Spása novoasyrské říše přišla s nástupem Tiglatpilesara III., který se zasloužil o vzrůst a nastolení klidu a pořádku dle nových pravidel a renovací během jeho vlády. Jeho vůdcovské schopnosti, předvídavost a jeho důslednost ve válečných výpravách a reformách dopomohly k vytvoření stabilní centrální moci novoasyrského impéria.

Primárním zdrojem informací v mé práci jsou převážně královské nápisy, které pojednávají o panování a životě Tiglatpilesara III. Královské nápisy zobrazují písemnou část týkající se jeho stavební a válečné činnosti, ale jsou doprovázeny také reliéfy zobrazujícími sled událostí, například podrobení cizího krále Tiglatpilesarovi III. či přesídlování obyvatel z právě dobytého města. Dalším zdrojem informací jsou literární díla hlavních zahraničních badatelů zabývajících se obdobím novoasyrské říše. Mezi ně patří významní odborníci jako Hayim Tadmor a A. K. Grayson. Jejich díla jsou bezpochyby významným sekundárním zdrojem. Další informace jsou čerpány z webových stránek Britského muzea, které poskytují velké množství zobrazení válečných, loveckých a rituálních scén na reliéfech z období vlády Tiglatpilesara III. Zmiňuji také důležitého anglického archeologa a cestovatele Austena Henry Layarda, který se zasloužil o objevení paláce Tiglatpilesara III. a pojmenoval ho Centrální palác. Ve své

práci se držím odborných prepisů geografických názvů a vlastních jmen podle kompletního online indexu spadajícího pod Oracc.¹

Doposud nebyla v českém jazyce vydaná žádná publikace týkající se podrobností vlády tohoto novoasyrského panovníka. Jsou vydány knihy zabývající se většinou obecně dějinami Asýrie, například velice známá a čtivá kniha o Asýrii je kniha Jany Pečírkové, která popisuje jak dějiny, tak i politickou a sociální strukturu Asýrie. Právem Asýrie se zabývá například spisovatel Josef Klíma ve své knize *Zákony Asýrie a Chaldeje*. Mezi zahraničními autory popisující dějiny Asýrie patří A. K. Grayson, jehož text se stal součástí rozsáhlého díla *The Cambridge Ancient History*. Dalším významným zahraničním autorem je bezpochyby Hayim Tadmor, který se zasloužil o shromáždění a komentovaný překlad Tiglatpilesarových královských nápisů. Nejnovější vydání královských nápisů je dílem Shigeo Yamady ve spolupráci s Hayimem Tadmorem, který zemřel ještě před vydáním této publikace. Nesmím opomenout zmínit Karen Radner, která je autorkou mnoha článků o Asýrii na internetových stránkách University College London.

V této práci se pokusím představit období vlády významného novoasyrského vladaře Tiglatpilesara III. Chtěla bych se zabývat jeho válečnou a politickou kariérou, která ho zařazuje mezi nejvlivnější panovníky mezopotamského světa. Dalším cílem této práce je nastínit situaci Asýrie za jeho vlády a také představit jeho významnou architektonickou památku, takzvaný Centrální palác, který nechal vystavět během svého panování. Zejména chci poukázat na vybudování tohoto Centrálního paláce v Kalḫu spolu s nalezenými reliéfy. Chtěla bych také zmínit střípek z jeho osobního života, kterým je jeho manželka, královna Iaba. Královna Iaba byla pohřbena s bohatou výbavou, v její hrobce archeologové našli šperky, amulety, misky a další klenoty. Věřím, že dostupné informace mi pomohou nastínit dění v období vlády Tiglatpilesara III.

¹ TINNEY, S.; ROBSON, E.; VELDHUIS, N. Oracc: The Open Richly Annotated Cuneiform Corpus.

2. SITUACE V ASÝRII PŘED NÁSTUPEM TIGLATPILESARA III.

Situace v Asýrii před nástupem Tiglatpilesara III. byla velice nepříznivá. Značně poklesla moc asyrského státu. Příčinou byl zřejmě růst moci Urartu, které postupně získávalo významné oblasti až u Středomoří a stávalo se významným státem na Předním východě.² Tiglatpilesarův předchůdce Aššur-nārārī V. (754-745 př. n. l.) si byl vědom vrůstajícího rizika, a proto se vydal do Arpadu, kde chtěl uzavřít spojeneckou smlouvu s aramejským státem Bit-Agūsi. Spojenecká smlouva nikdy nebyla uzavřena zřejmě proto, že Asýrie ztrácela svoji moc a respekt ostatních oblastí.³ Další příčinou poklesu moci novoasyrské říše na Předním východě byla zřejmě vzrůstající pravomoc guvernérů asyrských provincií. Guvernéři se prakticky chovali jako nezávislí vládcí, a tím ohrožovali asyrskou vládu.⁴ Přitom jejich hlavním úkolem mělo být vybírání daní⁵, udržování pořádku v provinciích, poskytování lidí v případě války a podobně.⁶

Co se týče vztahu Asýrie s Babylonií, v první polovině osmého století před naším letopočtem prožívala Babylonie stejně jako Asýrie období dočasného úpadku, jehož příčinou byl očividně chaos a vnitřní nestabilita novoasyrské říše.⁷ V období první poloviny prvního tisíciletí před naším letopočtem se na babylonském trůně vystříдалo mnoho panovníků, v důsledku toho byla říše oslabena a rychle se dostávala do područí Asýrie.⁸ Základem asyrské kultury byla babylonská kultura a vzdělanost, kterou Asyřané ctíli, uznávali jejich náboženská střediska jako Babylon, Sippar a další. V těchto městech byla obrovská centra odporu vůči asyrské nadvládě. Hlavními spojenci Babylonie v boji proti Asýrii byli Elamité, aramejské a chaldejské kmeny.⁹

² BURIAN, J.; OLIVA, P. *Civilizace starověkého Středomoří*, s. 261.

³ NOVÁKOVÁ, N.; PECHA, L.; RAHMAN, F. *Dějiny Mezopotámie*, s. 134.

⁴ PEČÍRKOVÁ, J. *Asýrie: od městského státu k říši*, s. 72.

⁵ NOVÁKOVÁ, N.; PECHA, L.; RAHMAN, F. *Dějiny Mezopotámie*, s. 121.

⁶ GLASSNER, J. J. *Mezopotámie 34. století př. n. l. až 539 př. n. l.*, s. 94.

⁷ PECHA, L. *Babylonie*, s. 50.

⁸ NOVÁKOVÁ, N.; PECHA, L.; RAHMAN, F. *Dějiny Mezopotámie*, s. 157-158.

⁹ *Ibid*, s. 126.

Vztahy mezi Babylonií a Asýrií byly jak dobré tak i špatné. Buď spolu uzavíraly smlouvy a pomáhaly si navzájem v potlačení povstání, anebo se Asýrie snažila o naprostou kontrolu nad celou Babylonií, prostřednictvím válečných výprav.¹⁰

Období úpadku asyrské moci ukončil asyrský král Tiglatpilešar III. (744-727 př. n. l.), který z Asýrie znovu učinil dominující velmoc Předního východu.¹¹

¹⁰ PECHA, L. *Babylonie*, s. 50.

¹¹ ROAF, M. *Svět staré Mezopotámie a starověkého Blízkého východu*, s. 176.

3. TIGLATPILESARŮV NÁSTUP NA TRŮN

V roce 745 př. n. l. se konala ve městě Kalḫu revoluce, ve které byl zavražděn tehdejší asyrský král Aššur-nārārī V. (754-745 př. n. l.), pravděpodobně na popud Šamši-ila. Příčinou této revoluce bylo patrně omezení královské moci dvorními hodnostáři. Šamši-ilu (800-750 př. n. l.) byl asyrský generál a guvernér asyrské provincie Bīt-Adini. Po smrti asyrského krále Aššur-nārārīho V. nastoupil na trůn Tiglatpilesar III.¹²

Tiglatpilesar III. se chopil moci 13. dne v měsíci *ajaru*¹³ roku 745 př. n. l.¹⁴ O jeho původu pojednává krátká poznámka v oficiálním zápisu:

„1´-3´) Palác Tiglatpilesara III., krále Asýrie, syna Adad-nārārī III., krále Asýrie, náleží podezdívce chrámu (boha) Aššura.“¹⁵

Pokud se tento nápis objevil na cihle v Aššuru, nebylo pochyb, že je to pravda. Asyrský král Tiglatpilesar III. byl synem Adad-nārārī III. a bratrem svého předchůdce Aššur-nārārī V. Avšak v jedné kopii asyrského královského seznamu se píše, že Aššur-nārārī V. byl otcem Tiglatpilesara III. Toto tvrzení by mělo být považováno za písařskou chybu.¹⁶

Tiglatpilesar byl členem vládnoucí královské rodiny, ale nebyl jmenován na pozici korunního prince, tudíž neměl právo se stát králem. Je možné, že pracoval jako vysoce postavený úředník nebo dvořan, dříve než se zmocnil trůnu. Králem se stal ve věku mezi 40. a 50. rokem.¹⁷

¹² OATES, J.; OATES, D. *Nimrud an Assyrian Imperial City Revealed*, s. 19.

¹³ Jarní měsíc trvající 29 dní. (SCHONBERGER, Rachel. *The Month of Iyar*. NSW Board of Jewish Education; COHEN, M. E. *The Cultic Calendars of the Ancient Near East*, s. 303.)

¹⁴ TADMOR, H.; YAMADA, S. *The Royal Inscriptions of Tiglath-pileser III (744-727 BC), and Shalmaneser V (726-722 BC), King of Assyria*, s. 12.

¹⁵ *Ibid*, s. 148 (text Tiglath-pileser 58, ř. 1´-3´).

¹⁶ *Ibid*, s. 12.

¹⁷ *Ibid*, s. 12.

4. VÁLEČNÉ VÝPRAVY TIGLATIPILESARA III.

Asyrský panovník Tiglatpilešar III. je považován za schopného a nelítostného vojevůdce. Během své vlády uskutečnil mnoho válečných výprav. Hned po svém nástupu na trůn vedl boj proti aramejským a chaldejským kmenům v oblasti Babylonie. V letech 731 a 729 př. n. l. se znovu vydal do Babylonie, aby svrhnul chaldejského náčelníka a chopil se babylonského trůnu. Další výpravy směřovaly do Sýrie a Palestiny, kde se potýkal se s antiasyrskými koalicemi a arabskými kmeny. Vedl války s Urartu na severu, Namri a Médii na východě.¹⁸

4.1 Babylonie

Hlavní centrum Babylonie, Babylon, bylo významné náboženské i kulturní centrum, které významně ovlivnilo asyrskou kulturu. Babylonská kultura se projevovala v Asýrii prostřednictvím převzatých bohů. Jedním z nich byl například bůh Marduk.¹⁹ Asyřané užívali babylonský dialekt při psaní královských nálezů nebo jiných literárních děl, avšak dopisy hospodářského charakteru byly psány asyrsky.²⁰

Prosperita Asýrie závisela na dobrých vztazích s Babylonií. Asyrští panovníci zkoušeli různé způsoby zahraniční politiky, jak nejlépe zabezpečit jižní hranici.²¹ Babylonští králové již v minulosti byli zaneprázdněni válkou s Asýrií a nebyli schopni udržet kontrolu nad celou oblastí, a tak území jižní Babylonie převzaly chaldejské kmeny.²²

Z dostupných zdrojů nelze přesněji zjistit, jak a kdy se Chaldejci ocitli v Babylonii, nicméně první zmínka o chaldejských kmenech se objevila v asyrském královském nálezě, který je datován do roku 878 př. n. l. Díky několika dochovaným chaldejským vlastním jménům, lze zjistit, že chaldejský jazyk pochází ze semitské jazykové rodiny, podobně jako babylonština a aramejšťina. Chaldejci byli velice movití a svoje bohatství

¹⁸ Viz příloha č. 1, Mapa Tiglatpilešarových výprav.

¹⁹ Viz příloha č. 2, Symbolické zvíře boha Marduka; Marduk byl patronem města Babylon a byl považován za nejvyššího pána, který přiděloval úkoly ostatním bohům, chránil vesmírný řád. (COTTERELL, A.; AUERBACHOVÁ, L.; WEINER, J., (eds.). *Mytologie – Bohové, hrdinové, mýty*, s. 19).

²⁰ ROAF, M. *Svět staré Mezopotámie a starověkého Blízkého východu*, s. 177-178.

²¹ GRAYSON, A. K. *Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.)*, s. 80.

²² GLASSNER, J. J. *Mezopotámie 34. století př. n. l. až 539 př. n. l.*, s. 34.

využívali k ovlivňování vývoje v Babylonii. Na rozdíl od Aramejců se rychle přizpůsobovali babylonské kultuře, osvojovali si babylonská jména. Chaldejci se obávali asyrské nebo jiné okupace v Babylonii. Přišli by tak o své mocenské pozice v regionu. Mezi nejvýznamnější chaldejské kmeny patřily Bīt-Iakin, Bīt-Dakkuri a Bīt-Amukkāni.²³

Dobré vztahy mezi Asýrií a Babylonií byly důležité. Tiglatpilešar si to dobře uvědomoval, a proto vynaložil většinu energie na záležitosti týkající se Babylonie.²⁴

Krátce po svém nástupu na trůn Tiglatpilešar III. v roce 745 př. n. l. zahájil svou první výpravu proti aramejským kmenům v Babylonii.²⁵ Následující nápis vypráví o této výpravě:

„1´-5´) Na začátku mé vlády, v prvním roce mého panování, pátého měsíce po mém nástupu na trůn královského majestátu, bůh Aššur mě podpořil v pochodu proti aramejským kmenům, proti Ḥamarānu, Luḫuʾatu, Ḥaṭallu, Rubbû, Rapiqu, Ḥirānu, Rabi-ilu, Naširu, Gulusu, Nabātu, Liʾtaʾu, Raḫiqu, Kapiru, Rummulitu, Adilê, Gibrê, Ubudu, Gurumu.“²⁶

„1´-4´a) Ozdobil jsem sochy bohů, poté se bohové vrátili zpět do své země. Znovuvybudoval jsem města. Postavil jsem město na vrcholu tellu nazývaného Ḥumut. Postavil jsem ho od základů a dokončil jsem ho až po hrazení. Uvnitř jsem založil palác pro mé královské sídlo. Nazval jsem ho Kār-Aššur, ve městě jsem vztyčil zbraň boha Aššura, mého pána. Přesídlil jsem sem lid z cizích zemí, které jsem si podmanil. Uložil jsem jim daň a tribut a považoval jsem je za obyvatele Asýrie.

4´b) Vykopal jsem kanál Patti-Enlil, který se velmi dlouho nepoužíval ... opravil jsem ho a nyní skrz něj bublá velké množství vody (...).

²³ PECHA, L. *Babylonie*, s. 47-48.

²⁴ GRAYSON, A. K. *Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.)*, s. 80.

²⁵ TADMOR, H.; YAMADA, S. *The Royal Inscriptions of Tiglath-pileser III (744-727 BC), and Shalmaneser V (726-722 BC), King of Assyria*, s. 12.

²⁶ RINAP 1: Tiglath-pileser III and Shalmaneser V. *Royal Inscriptions of the Neo-Assyrian Period 1*. Text Tiglath-pileser III 04, ř. 1´-5´.

*8' b) Každý rok odebírám dávky ovcí. 240 ovcí dávám jako dárek bohu Aššurovi, mému pánu. Aramejský lid jsem deportoval a rozdělil ... 1000 do provincie turtānu, 10 000 do provincie palácového herolda ... 1000 jsem jich deportoval do provincie vrchního číšníka ... 1000 do provincie země Barḡa a 5000 do provincie země Mazamua.*²⁷

Není pochyb, že během této kampaně si podmanil také významná centra, například Dūr-Kurigalzu, předměstí Sipparu nazvané Sippar boha Šamaše. Tiglatpilešar také získal předměstí Nippuru, Qin-Nippur, ale nedobyl žádná větší města na jih od Dūr-Kurigalzu. Zdá se, že to byl rychlý nájezd do srdce Babylonie.²⁸

Cílem expanze do Babylonie nebylo sesadit babylonského krále Nabû-nāšira (747–734 př. n. l.), ale naopak. Tiglatpilešar se vypravil do jižní Mezopotámie pomoci babylonskému králi, jehož trůn ohrožovaly aramejské a chaldejské kmeny. Během své výpravy navštívil významná místa a v Babylonu vystupoval jako ochránce babylonské kultury.²⁹ Tato záchranná výprava se zřejmě uskutečnila na základě smlouvy, či závazku. Tyto smlouvy se uzavíraly mezi Babylonií a Asýrií už v minulém století.³⁰

Nemáme žádné dostupné zdroje, které by poukazovaly na jakoukoli konfrontaci mezi Tiglatpilešarem a babylonským králem Nabû-nāširem. Nabû-nāšir zůstal u moci i po odchodu asyrského vojska.³¹ Tiglatpilešar však neodešel s prázdnou, vybral tribut od chaldejských kmenů.³² Lze předpokládat, že Tiglatpilešar napadl Babylonii s úmyslem zachránit ji před aramejskými a chaldejskými kmeny.³³

Následující krátký úryvek z nápisu líčí, jak si Tiglatpilešar podmanil zem Bīt-Amukkāni a království Karduniaš, jak je v asyrských nápisech označována Babylonie:

²⁷ Ibid. Text Tiglath-pileser III 05, ř. 1'-4'b, 8'b.

²⁸ GRAYSON, A. K. Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.), s. 81.

²⁹ BURIAN, J.; OLIVA, P. *Civilizace starověkého Středomoří*, s. 261.

³⁰ GRAYSON, A. K. Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.), s. 81.

³¹ Ibid, s. 81.

³² PECHA, L. *Babylonie*, s. 53.

³³ GRAYSON, A. K. Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.), s. 81.

„11´b) Ušlapal jsem zemi Bīt-Amukkāni, jako když se mlátí obilí. Dopravil jsem všechny její lid a majetek do Asýrie. Porazil jsem kmeny Puqudu, Ru´u´a Li´ta´u a následně jsem je odstranil. Přiměl jsem všechny tamní Aramejce, aby se sklonili u mých nohou a zajal jsem vojsko jejich krále.

14´b) Uplatnil jsem svou moc nad Karduniaš a pevně jsem ustanovil tribut a poplatky náčelníků Chaldeje.³⁴

O mnoho let později, roku 731 př. n. l., se Tiglatpilesar opět vydal do Babylonie. Příčinou jeho výpravy byla smrt babylonského krále Nabû-nāšira, který zemřel roku 734 př. n. l. Po jeho smrti nastoupil jeho syn Nabû-nādin-zēri (733-732 př. n. l.), který nepanoval příliš dlouho. Během jeho krátké vlády vypuklo povstání, které bylo vedeno chaldejským náčelníkem Mukīn-zērim (732-729 př. n. l.). Mukīn-zēri zvítězil a zmocnil se babylonského trůnu.³⁵ Asyrský král Tiglatpilesar se s tím nesmířil a vydal se do Babylonie s cílem svrhnout chaldejského náčelníka z babylonského trůnu a ovládnout Babylon.³⁶ To si vyžádalo dvě výpravy. První výprava se uskutečnila v roce 731 př. n. l. a druhá v roce 729 př. n. l.³⁷ Jak se Tiglatpilesar vypořádal s chaldejským náčelníkem, vypráví následující nápis:

„23´b) Uvěznil jsem Mukīn-zēriho ze země Bīt-Amukkāni v Šapīyi, jeho hlavním městě. Zasadil jsem mu těžkou porážku před jeho městskými branami. Porazil jsem jeho ovocný sad a stromy musukkannu, které se nacházely blízko městské hradby. Ani jeden z nich jsem nenechal. Vymýtil jsem datlové palmy v celé jeho zemi a jejími plody jsem naplnil všechny louky.³⁸

Tato strategie nebyla dostačující, Asyřané byli nuceni použít sílu. Nakonec se zmocnili Babylonu a oblehli Mukīn-zēriho hlavní město Šapīyu. V průběhu války si Tiglatpilesar podrobil řadu aramejských

³⁴ RINAP 1: Tiglath-pileser III and Shalmaneser V. *Royal Inscriptions of the Neo-Assyrian Period 1*. Text Tiglath-pileser III 39, ř. 11´b, 14´b.

³⁵ GRAYSON, A. K. *Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.)*, s. 82.

³⁶ PECHA, L. *Babylonie*, s. 53.

³⁷ GRAYSON, A. K. *Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.)*, s. 82.

³⁸ RINAP 1: Tiglath-pileser III and Shalmaneser V. *Royal Inscriptions of the Neo-Assyrian Period 1*. Text Tiglath-pileser III 47, ř. 23´b.

kmenů. Vyvrcholení přišlo roku 729 př. n. l., když Tiglatpilesar triumfálně vstoupil do Babylonu, kde byl korunován babylonským králem. Tím byla zahájena nová fáze babylonské politiky.³⁹ Spojením Asýrie a Babylonie vytvořil takzvanou personální unii. Pro Babylonii se nic nemění, pouze na babylonském trůně usedl asyrský král s babylonským trůnním jménem Pūlu. Z okolních dobytých oblastí vytvořil asyrské provincie.⁴⁰ Tiglatpilesara Babyloňané uznali jako svého legitimního vládce a bylo tomu tak i za jeho nástupce Salmanassara V. (727-722 př. n. l.). Salmanassarův následník, Sargon II. (722-705 př. n. l.), titul babylonského krále neobdržel.⁴¹

Babylonské trůnní jméno, které Tiglatpilesar užíval, se objevuje v Bibli. *„Do země pak přitáhl asyrský král Pul a Menachem⁴² mu odevzdal 1000 talentů stříbra, aby získal jeho podporu a udržel si královskou moc.“⁴³*

V dalších letech asyrská kontrola nad Babyloňií upadala. Příčinou omezení byly zmatky v Asýrii. Toho využil chaldejský náčelník Marduk-apla-iddina II., z kmene Bīt-Yakīn. S podporou Elamu se zmocnil babylonského trůnu roku 721 př. n. l. a udržel si moc až do roku 710 př. n. l.⁴⁴

Marduk-apla-iddina II. se objevuje také v nápise Tiglatpilesara:

„26´) Obdržel jsem platbu od Balāssa ze země Bīt-Dakkūri a ze země Nādinu, města Larak. Dostal jsem stříbro, zlato a drahé kameny. Pokud jde o Marduka-apla-iddinu II. ze země Bīt-Yakīn, krále Přímoří, který se nepoklonil před žádným z králů, mých předků, a nepolíbil jejich nohy, strach ze záře boha Aššura, mého pána, jej přemohl a on dorazil do města Šapīya, předstoupil přede mě a políbil mé nohy. Obdržel jsem od něj poplatek, velké množství nerafinovaného zlata, zlaté šperky, zlaté náhrdelníky, perly, kmeny ebenu, dřevo ellūtu, rostlinu ašqulālu a

³⁹ GRAYSON, A. K. Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.), s. 82.

⁴⁰ PECHA, L. *Babylonie*, s. 53.

⁴¹ GRAYSON, A. K. Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.), s. 82.

⁴² Menachem byl král izraelský, syn Gadiho. Nastoupil na izraelský trůn po judském králi Uziášovi. (2 Královská 15:19).

⁴³ 2 Královská 15:19.

⁴⁴ PECHA, L. *Babylonie*, s. 54.

amīlānu, barevné látky, všechny druhy vonných esencí. Obdržel jsem také voly, ovce a kozy.⁴⁵

4.2 Války s Urartu

Za vlády předchůdců krále Tiglatpilesara III. nebezpečně vzrostla moc Urartu. Toto království vzniklo až v polovině 9. stol. př. n. l. a nacházelo se na severu v okolí jezer Van a Urmija.⁴⁶ Z asyrských písemných pramenů víme, že do 13. století př. n. l. nazývali Asyřané Urartu zemí Nairi. Po staletí bylo Urartu obávaným nepřítelem asyrské říše. Jeho největší období rozkvětu bylo pod vedením prvních pěti vladařů z rodu Sardurů.⁴⁷

Od samého vzniku Urartu vladaři museli vzdorovat asyrskému mocenského vlivu. Lidé z Urartu využívali asyrský vliv ve svůj prospěch, vybudovali státní správu a vylepšili organizaci armády podle asyrského modelu, díky tomu ovládli rozsáhlá území Iránu, Zakavkazska a Anatolie. Nejvýznamnějším urartějským vladařem této doby byl Sarduri II. (760-730 př. n. l.). Ten ve svých nápisech uvádí, že porazil asyrského krále Aššur-nārārīho V. (bratra Tiglatpilesara III.). Bohužel další informace o této prohře se nám nedochovaly. Nicméně Asýrie se snažila navázat spojení s Urartu, ale nikdy k němu nedošlo.⁴⁸

Tiglatpilesarův cíl znovu vybudovat z Asýrie dominantní velmoc znamenal přímou konfrontaci s mladým královstvím Urartu. Ke konfliktu došlo na severu i na západě, na pomezí pohoří Taurus a oblastí horního Eufratu. Tiglatpilesar považoval království a národy na tomto území za součást asyrské říše, i když tu nepřetržovala dostatečná asyrská přítomnost. V důsledku této asyrské nepřítomnosti se v oblastech změnila politická vazba.⁴⁹

⁴⁵ RINAP 1: Tiglath-pileser III and Shalmaneser V. *Royal Inscriptions of the Neo-Assyrian Period 1*. Text Tiglath-pileser III 47, ř. 26'.

⁴⁶ NOVÁKOVÁ, N.; PECHA, L.; RAHMAN, F. *Dějiny Mezopotámie*, s. 134.

⁴⁷ BIČ, M. *Při řekách Babylonských*, s. 126.

⁴⁸ NOVÁKOVÁ, N.; PECHA, L.; RAHMAN, F. *Dějiny Mezopotámie*, s. 134.

⁴⁹ GRAYSON, A. K. *Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.)*, s. 74-75.

První tažení podle dochovaných pramenů vedl proti městu Arpad. V roce 743 př. n. l. Tiglatpilešar čelil antiasyrské koalici, která se skládala z města Arpad, z království Urartu, ze států Melid, Gurgum a Kummuḫu. Hlavní bitva se konala s urartějskou armádou v Kummuḫu, kterou vedl osobně král Urartu Sarduri II. (760-730 př. n. l.). Asýrie zvítězila a král Sarduri II. uprchl z bojiště. Tiglatpilešar dále pokračoval ve své ofenzívě. Porazil stát Gurgum, který se stal následně vazalským státem. Arpad zůstal hlavním centrem odporu na další tři roky až do svého pádu roku 740 př. n. l., poté se stal asyrskou provincií.⁵⁰

Jak se Tiglatpilešar utkal s Urartu, popisuje ve svém nápise:

„1´-7´) ... deportoval jsem lidi do Asýrie ... ve třetím roce své vlády ... král Sulumal ze země Melid, král Tarḫulara ze země Gurgum ... tyto země si vzájemně věřily ... s mocí a silou Aššura, mého pána, bojoval jsem s nimi a porazil je ... jejich válečníky jsem zabil a naplnil jsem horské soutěsky jejich mrtvolami ...

8´-12´) ... zajal jsem jich bezpočet, uprostřed Sarduriho bojiště ... zmocnil jsem se 72 950 bojovníků vlastní rukou ... aby si Sarduri zachránil život, uprchl v noci před východem slunce ... rychle utekl s kopím, které pronikne krkem, pronásledoval jsem ho až k hrázi Eufratu, k hranici mé země ... ukořistil jsem jeho procesní vůz, pečetní váleček okolo krku, jeho královský vůz ...

13´-16´) ... ukořistil jsem bezpočet věcí všeho druhu, jeho koní ... zmocnil jsem se bezpočet řemeslníků a královského stanu ... jeho četné stany v jeho táboře jsem spálil ... jeho postel Ištar, královně Ninive, jsem daroval ...⁵¹

Urartu na západě oslabil, a tak svou pozornost obrátil na sever. Severní hranice oddělující království Urartu a Asýrii byla zranitelnější. Urartu mělo pod svým vlivem oblast zvanou Ulluba. Oblast se nacházela přibližně 100 km severně od města Ninive. Polohu Ulluby známe díky napsu

⁵⁰ Ibid, s. 74-75.

⁵¹ TADMOR, H. *The Inscription of Tiglath-pileser III King of Assyria*. Ann 17, ř. 1´-16´, s. 51-53.

vepsanému na skalním útvaru Mila Mergi, na kterém Tiglatpilešar popisuje své tažení proti Ullubě v roce 739 př. n. l. Tiglatpilešar dobyl a podmanil si Ullubu, ze které následně udělal jednu z asyrských provincií.⁵²

Tiglatpilešar popisuje své tažení takto:

„16'-22') V sedmém roce mé vlády, lidé ze země Ulluba, kteří žijí naproti Asýrii a plánují hříšné činy ve svých srdcích. Ti, kteří, se nepoklonili králům, mým předkům a neprokazovali jim a jejich městům pravidelně úctu. Lidé ze země Ulluba, jediní, kteří nepřinášejí dary a neuznávají moc ... byli příliš sebevědomí, potulovali se kolem jako jeleni a divoké kozy po horách - plánovali zlo a agresivně vystoupili proti Asýrii...

23'-34') Nařídil jsem svým vojákům pochod do země Ḫalziatbar, vzpurné země. Vydal jsem se na cestu, naproti, do země Urartu. Divoce a zuřivě jsem prošel průsmyky hory Izza, hory Ilimeru, hory Abia, hory Sirumi, prošel jsem městem Qina, Zaluaka, Qurula i městem jménem Atuka, Siruka, Mini, celkem jsem prošel 29 měst. Přemohl jsem je a odnesl si svou kořist ...

35'-43a') Lidé z měst země Ulluba uprchli před mými zbraněmi. Odebrali se do útočiště, které se nachází v horském, těžko přístupném terénu hory Ilimeru. Viděli děsivou zář boha Aššura, mého boha, přemohl je strach, vojáci společně s jejich majetky, který si brali s sebou do těžko přístupného terénu. Byli vyděšení, báli se mých zbraní. Odvezl jsem je s jejich majetkem. Uvnitř jsem počítal ...

43'b-45'a) Přebudoval jsem tato města v plném rozsahu a přesídlil jsem sem skupiny lidí, kteří pocházejí z cizích, mnou dobytých území. Dosadil jsem sem svého eunucha jako guvernéra. Zhotovil jsem monument, který stojí na hoře Ilimeru, na něm je vyobrazena má podoba. Památník bude zde stát navěky. Kdokoli, kdo zničí nebo změní tento nápis, stihne jej hněv velkých bohů, kteří žijí jak na nebi, tak v podsvětí. Svrhnou tvou dynastii a tvou zem obrátí v prach.

⁵² GRAYSON, A. K. Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.), s. 75.

*51 'b-54') Budoucí vládce může tento nápis číst nahlas. Může ho omýt vodou, trochu pomazat olejem a odevzdat oběť. Pak bohové vyslyší tvé modlitby!*⁵³

Zatímco Tiglatpilešar byl zaneprázdněn záležitostmi týkající se oblasti Ulluba, vznikla nová antiasyrská koalice. Tuto alianci vedl muž jménem Azrī-Iāu.⁵⁴ Původ tohoto rebela trápil mnoho vědců po několik desítek let. Předpokládá se, že byl panovníkem království Sam'al v jižní Anatolii, jehož vládci si říkali „králové Ya'adi“. Zatímco králové Sam'alu jsou známí z aramejštiny a z dalších zdrojů, ani jeden z nich nenesí jméno Azrī-Iāu.⁵⁵ Koalice se skládala ze syrských přímořských měst a království Ḥamāt. Jak tomu často bývá, žádné zdroje nám neposkytují údaje o tom, jak Tiglatpilešar koalici vzdoroval, ale víme, že ji porazil a podmanil si jejich území. Stalo se tak v roce 738 př. n. l. Jakmile Tiglatpilešar dosáhl vítězství, přijal tribut od celé řady států jako je Karchemiš, Melid, Kummuḥu, Gurgum, Tabal a další. Tribut také přijal od států v jižních oblastech, například od Damašku, Byblu, Samaří, Tyru a dalších. Tiglatpilešar III. však stále cítil, že jeho nadvláda nad těmito oblastmi není příliš pevná, a tak se pustil do projektu masivního přesídlování. Doufal, že tak zajistí mír a bezpečnost. Skupiny lidí byly přesídlovány všemi směry do nově vytvořených provincií. V roce 735 př. n. l. pocítil, že jeho vojenské vítězství a provinciální organizace jsou dostatečné pro přímý útok na Urartu. Bohužel o této ofenzívě nemáme dostatek informací. Jak už víme, Sarduri byl poražen a vítěz Tiglatpilešar vztyčil stélu na památku svého vítězství.⁵⁶ Tiglatpilešar byl velice úspěšný v bojích proti království Urartu. Nicméně během válek s Urartu se mu nepodařilo dobýt město Ṭurušpâ/Tušpa, které leželo u jezera Van. Toto město se dokázalo ubránit ambiciózní Asýrii v roce 735 př. n. l.⁵⁷

⁵³ TADMOR, H.; YAMADA, S. *The Royal Inscriptions of Tiglath-pileser III (744-727 BC), and Shalmaneser V (726-722 BC), King of Assyria*. Text Tiglath-pileser 37, ř. 16'-54', s. 89-92.

⁵⁴ GRAYSON, A. K. *Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.)*, s. 75-76.

⁵⁵ TADMOR, H. *The Decline, Rise and Destruction of the Kingdom of Israel*, s. 133.

⁵⁶ GRAYSON, A. K. *Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.)*, s. 75-76.

⁵⁷ NOVÁKOVÁ, N.; PECHA, L.; RAHMAN, F. *Dějiny Mezopotámie*, s. 136.

Po Sarduriho smrti usedl na trůn roku 735 př. n. l. Rusa I. (735-713 př. n. l.), syn Sardura II. Král Rusa I. se bránil Asyřanům tím, že se snažil sjednotit horské kmeny a uzavřít spojeneckou smlouvu s Médy. Asyřané svou podporu získali ve Skýthech. Nakonec asyrská vojska Sargona II. (722-705 př. n. l.) v roce 714 př. n. l. porazila Rusu I.⁵⁸, který zahynul na útěku, ale i přesto se státu Urartu na několik let podařilo vzchopit. Za konečným zničením Urartu stáli Skýthové. Přibližně roku 585 př. n. l. zničili veškerá urartejská města. Od té doby se stát Urartu v dějinách neobjevuje.⁵⁹

4.3 Jižní Sýrie, Palestina, Egypt a Arabové

Tiglatpilešar obrátil své ambice směrem k egyptské hranici. V roce 734 př. n. l., ve dvanáctém roce své vlády, věřil, že drží pevně v rukou kontrolu nad klíčovými oblastmi v Sýrii, Fénicii a Palestině. Postupoval se svým vojskem skrze tyto oblasti až k jihu, kde dobyl Gazu. Poté, co bylo město vydrancováno, Tiglatpilešar vztyčil asyrská božstva i se svou zlatou sochou.⁶⁰ Jeden ze symbolů, který mohl vztyčit, byl snad okřídlený disk – symbol slunečního kotouče. Tento symbol byl snad symbolem boha Aššura a na novoasyrských reliéfech se objevuje v blízkosti panovníka v náboženských a válečných scénách.⁶¹

Vládce Gazy Ḫanūnu se stal asyrským vazalem. Tiglatpilešar se snažil o udržení asyrské přítomnosti na hranici s Egyptem, a tak vytvořil z Gazy obchodní centrum (*bīt kārī*). Na hranicích vztyčil svoji sochu, ale jeho snažení překazilo povstání v Sýrii a Palestině v letech 733 a 732 př. n. l.⁶²

V čele povstání stál Raḫiānu (v Bibli jménem Resín⁶³) z Damašku. Vzbouřenec Raḫiānu byl podporován několika státy, například Tyrem, Samařím, některými Araby a dalšími. Všechny tyto země roku 738 př. n. l. zaplatily tribut asyrskému králi. V roce 733 př. n. l. Tiglatpilešar porazil

⁵⁸ Ibid, s. 226.

⁵⁹ BIČ, M. *Při řekách Babylonských*, s. 126-127.

⁶⁰ GRAYSON, A. K. *Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.)*, s. 77-78.

⁶¹ Viz příloha č. 3, Symbol okřídleného disku ve válečné scéně (vlevo nahoře). (ŠAŠKOVÁ, K. *Duchovní svět staré Asýrie a jeho paralely a odlišnosti ve Starém zákoně*, s. 22-24).

⁶² RINAP 1: Tiglath-pileser III and Shalmaneser V. *Royal Inscriptions of the Neo-Assyrian Period 1*. Text Tiglath-pileser III 42, ř. 8' b-15' a.

⁶³ Izaiáš 7:8.

vojsko vedené povstalcem Raḫiānem. Ten následně uprchl z bojiště a unikl za brány Damašku. Asyřané obléhali město 45 dní, ale Damašek nepadl. Frustrované asyrské vojsko si vybíjelo svůj vztek kácením okolních sadů, jak tomu bylo v minulosti za vlády asyrského krále Salmanassara III. Po roce se Asyřané vrátili a začali obléhat Damašek znovu. Damašek padl roku 732 př. n. l. Z Damašku vznikla asyrská provincie, která se táhla od Libanonu na severu po Gilead na jihu.⁶⁴

Následující Tiglatpilesarův nápis popisuje porážku nepřítele Raḫiāna z Damašku a zkázu jeho rodného města Bīt-Ḥādara:

„1´-8´a) Raḫiānu z Damašku ... získal jsem svou hojnou kořist, zbarvil jsem řeku krví jeho bojovníků. Jeho vůdcům a vozatajům jsem zničil zbraně. Zmocnil jsem se jeho koní, mul, válečníků, lučištníků a poté jsem je rozprášil na bitevním poli.

13´-14´a) Obklíčil a zmocnil jsem se města Bīt-Ḥādara, kde se Raḫiānu (Rezin) narodil, byl to domov jeho předků. Odvezl jsem 800 lidí spolu s jejich majetkem, voly, ovce a kozami. Odvezl jsem 750 zajatců z měst Kuruššá a Samāya a 550 zajatců z města Metuna. Zničil jsem 591 měst z 16 okresů Damašku.“⁶⁵

Tiglatpilesar v této době vyslyšel prosby Achaze, krále judského, který byl okupován nepřáteli. Tehdy Raḫiānu, aramejský král, spolu s izraelským králem Pekachem uspořádali ofenzívu na Jeruzalém. Achaz byl obklíčen, proto se rozhodl požádat o pomoc asyrského krále Tiglatpilesara. Vyslal posla s dopisem a s několika cennými skvosty jako poplatek. V korespondenci stálo: *„Jsem tvůj služebník, tvůj syn! Přijď mě prosím vysvobodit z rukou aramejského a izraelského krále, kteří mě napadli.“⁶⁶* Tiglatpilesar vyslyšel prosbu krále judského, dorazil do Damašku a dobyl ho. Král Achaz se poté vypravil za Tiglatpilesarem do Damašku. Projevil

⁶⁴ GRAYSON, A. K. Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.), s. 77-78.

⁶⁵ TADMOR, H.; YAMADA, S. *The Royal Inscriptions of Tiglath-pileser III (744-727 BC), and Shalmaneser V (726-722 BC), King of Assyria*. Text Tiglath-pileser 20, ř. 1´-8´a, 13´-14´a, s. 58-59.

⁶⁶ 2 Královská 16:7.

svůj dík vystavěním damašského oltáře v judském království, o který se zasloužil kněz Uriáš.⁶⁷

V tomtéž období došlo k dalším vojenským akcím.⁶⁸ Mezi ně patří útok na Tyros. Asyřané také napadli Pekacha, krále Izraele, protože byl ve společenství s Raḥiānem proti Asýrii.⁶⁹ V biblickém textu se o Pekachovi píše: „*V padesátém druhém roce vlády judského krále Azarjáše se stal králem nad Izraelem v Samaří Pekach, syn Remeljášův. Kraloval dvacet let. Dopouštěl se toho, co je zlé v Hospodinových očích. Neupustil od hříchů Jarobeáma, syna Nebatova, který svedl Izraele k hříchu.*“⁷⁰ Tiglatpilesar dobyl území Ijon, Janoach, Kedeš a další. Také se zmocnil Galiley a všechen lid přesídlil. Pekach byl poražen a poté zavražděn. Za příčinou jeho smrti zřejmě stojí spiknutí vedené Hošeu, který Pekacha vystřídal u moci. V každém případě se Hošea stal asyrským vazalem.⁷¹ Další vojenské akce v Palestině a Sýrii během tohoto období nejsou zdokumentované, ale existuje seznam panovníků, kteří zaplatili Tiglatpilesarovi tribut. Mezi tyto vladaře patřili například Sanīpu z Ammonu, Salāmānu z Moabu, Mitinti z Aškelonu, Ḥanūnu z Gazy a Achaz z judského království. Později jsou doloženy také velké platby, které byly přijaty od Tyru. Po těchto událostech měl Tiglatpilesar čas se vrátit k původní záležitosti, která spočívala v získání kontroly nad Sinají a následně nad Egyptem. Vytvořil v této oblasti úřad s názvem „vrátný hranic Egypta“.⁷²

16' b), „Jmenoval jsem Idi-bi'ila jako vrátného hranic Egypta“⁷³

Z této doby jsou také zaznamenány střety s arabskými kmeny. V roce 733 př. n. l. Asyřané bojovali se Samsi, královnou Arabů, která porušila svůj slib Asýrii. Zdá se, že se Samsi připojila k povstalcům Raḥiānovi z Damašku

⁶⁷ 2 Královská 16.

⁶⁸ Viz příloha č. 4, Přesídlování obyvatelstva. (SARLO, D. The Economics of Mass Deportation in the Neo-Assyrian Period under Tiglath-pileser III (744-727 BCE), s. 21).

⁶⁹ GRAYSON, A. K. Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.), s. 78.

⁷⁰ 2 Královská 15:27-28.

⁷¹ 2 Královská 15.

⁷² GRAYSON, A. K. Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.), s. 78.

⁷³ TADMOR, H.; YAMADA, S. *The Royal Inscriptions of Tiglath-pileser III (744-727 BC), and Shalmaneser V (726-722 BC), King of Assyria.* Text Tiglath-pileser 44, ř. 16' b, s. 112.

proti Asýrii. Nicméně Samsi a její Arabové byli poraženi a královna uprchla. Později však odjela do Asýrie a s pokorou předala svůj tribut Tiglatpilesarovi, ten jí umožnil pokračovat v panování, ale s asyrskými úředníky za zády. Toto se událo během stejného období, mezi léty 734-732 př. n. l. Avšak Tiglatpilesar přijal tribut i od jiných arabských kmenů jako je Tema a Saba, severní Arábie a Sinaj. Ve studii vydané roku 1991 se vyskytlo tvrzení, že Asyřané v prvním tisíciletí se opírali o arabské kočovníky k udržení významných obchodních cest přes severní Arabský poloostrov.⁷⁴

Následující úryvek z Tiglatpilesarova nápisu popisuje, jak snadno porazil královnu Arabů Samsi:

„24'-27') Pokud jde o Samsi, královnu Arabů, porazil jsem 9 400 jejích lidí na hoře Saqurri ... zmocnil jsem se jejích bohů, paží, služebníků a jejího majetku. Ona, aby si zachránila svůj život, utekla do pouště. Zbytek jejího majetku jsem spálil. Samsi byla překvapena mými mocnými zbraněmi a velbloudy.“⁷⁵

4.4 Namri a Médie

Východní hranice nebyla nejvyšší prioritou jeho zahraniční politiky, nicméně Tiglatpilesar uskutečnil dvě významné vojenské výpravy na východ od Asýrie. První výprava se odehrála již na počátku jeho vlády v roce 744 př. n. l. a druhá výprava se udála roku 737 př. n. l. Během těchto kampaní Tiglatpilesar pobýval v pohoří Zagros v oblasti podél řeky Diyālā (přítok Tigridu) a řeky Ulāia (dnešní řeka Karun, která se vlévá do soutoku Tigridu a Eufratu). V této oblasti se střetl v přímém útoku s Médy. Obyvatelé zuřivě vzdorovali asyrské invazi. Drželi si svoji svobodu již od doby, kdy vládl Asýrii Salmanassar III. a Šamši-Adad V. Výsledek asyrské ofenzívy v této oblasti měla stejný průběh jako u dalších zemí, které Tiglatpilesar dobyl. Zem dobyl a vyplenil a ti, kteří utekli, byli

⁷⁴ GRAYSON, A. K. Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.), s. 78-79.

⁷⁵ TADMOR, H. *The Inscription of Tiglath-pileser III King of Assyria*. Summ. 8, ř. 24'-27', s. 179.

pronásledování a lapení. Zřídka se někdo Asyřanům vzdal bez boje. Zem byla přeměněna a stala se asyrskou provincií v čele s guvernérem.⁷⁶

Následující nápis popisuje výpravu do Médie a do země Namri.⁷⁷ Tiglatpilešar píše:

„29´-33´) Země Namri, Bīt-Sangibūti, Bīt-Ḥamban, Sumurzu, Bīt-Barrūa, Bīt-Zualzaš, Bīt-Matti, město Niqqu země Tupliaš, Bīt-Taranzāya, Parsua, Bīt-Zatti, Bīt-Abdadāni, Bīt-Kapsi, Bīt-Sangi, Bīt-Urzakki, Bīt-Ištar, město Zakruti, země Gizinikissi a Niššāya, města Šibur a Urimzan, zem Raʿusan, země Uparia, Bustus, Ariarma - země kohoutů - Saksukni, Araquṭtu, Karzibra, Gukinnana, Bīt-Sagbat a Silḥazu, kterou nazývají pevností Babyloňanů, Hora Rūa, až ke slané poušti zemí Ušqaqāna a Šikrakki, země zlata - provincie mocných Médů, lapil jsem je, jako když se chytí pták do pasti. Ukořistil jsem 6 500 tisíc lidí i s jejich majetkem - koně, muly, velbloudy dvouhrbé, dobytek a bezpočet ovcí.

34´-42´) Zcela jsem jejich města zničil a vypálil. Zbyly z nich jen hromady ruin. Země Namri, Bīt-Sangibūti, Bīt-Ḥamban, Sumurzu, Bīt-Barrūa, Bīt-Zualzaš, Bīt-Matti, město Niqqu země Tupliaš, Bīt-Taranzāya, Parsua, Bīt-Zatti, Bīt-Abdadāni, Bīt-Kapsi, Bīt-Sangi, Bīt-Urzakki, Bīt-Ištar, město Zakruti - země mocných Medů jsem připojil k Asýrii. Přestavěl jsem města a umístil jsem sem zbraň Aššura, mého pána. Poté jsem do měst přesídlil jiné národy z cizích mnou dobytých zemí. Zanechal jsem tu dva z mých eunuchů nad nimi jako guvernéry. Nechal jsem vztyčit moji královskou podobiznu v zemi Tikrakki, v zemích Bīt-Ištar a Šibur, v zemi Ariarma, v zemi kohoutů a v zemi Silḥazu, kterou nazývají pevností Babyloňanů. Médové a další městští vládci všech hor až k hoře Bikni zaplatili tribut - koně, muly, velbloudy dvouhrbé, dobytek a ovce. Iranzu vládce země Mannea se doslechl o slavné srdnatosti Aššura, mého pána, Iranzu byl přemožen a dorazil ke mně do mé pevnosti Dūr-Tukultī-apil-Ešarra, předstoupil přede mě a políbil mi nohy. Koně, muly, dobytek a ovce,

⁷⁶ GRAYSON, A. K. Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.), s. 79.

⁷⁷ Země na východním břehu řeky Dijály. (PEČÍRKOVÁ, J. Namri, s. 263).

*zbraně ... poslal jsem Aššur-daiiāna, mého eunucha, do země mocných
Médů na východě.*⁷⁸

⁷⁸ TADMOR, H. *The Inscription of Tiglath-pileser III King of Assyria*. Summ. 7, ř. 29'-42', s. 165-167.

5. REFORMY TIGLATPILESARA III.

Asýrie se rychle vzpamatovala z dob oslabení a stala se dominantní říší na Předním východě, a to díky zásadním Tiglatpilesarovým reformám. Jeho reformy byly zaměřeny na přeměnu asyrského státního zřízení a imperiální politiky.⁷⁹

5.1 Provinciální systém

Tiglatpilesar III. uskutečnil reformu celého administrativního systému tím, že zavedl nový přijatelnější provinciální systém. Zmenšil velikost provincií, a tím také snížil moc guvernérů,⁸⁰ poněvadž za vlády jeho předchůdce guvernéri vládli téměř neomezenou mocí. Guvernéri byli pod stálou kontrolou speciálně králem jmenovaných úředníků, kteří museli pravidelně zasílat záznamy o své činnosti. Vazalové byli taktéž pod kontrolou asyrských úředníků, kteří dohlíželi, zda vazal dodržuje veškeré náležitosti vazalské smlouvy, kterou uzavřel s asyrským králem.⁸¹

Z královských nápisů víme, že Tiglatpilesar III. dosazoval své eunuchy jako guvernéry do oblastí, které dobyl a ze kterých vytvořil asyrské provincie. Například do země Ḫalziatbar jmenoval jako svého guvernéra eunucha Šamaš-ila'a, nebo do země Mazamua umístil jako svého guvernéra eunucha Aššur-daiiāna. V královských nápisech se objevuje standardní fráze v souvislosti s dosazováním eunuchů, která zní takto: „Umístil jsem eunucha(y) jako guvernéra(y) nad nimi“⁸²

5.1 Zpravodajská služba

Ukázalo se, že klíčovým prvkem soudržnosti říše je rychlá a spolehlivá komunikace mezi vzdálenými oblastmi, tudíž Tiglatpilesar zorganizoval zpravodajskou službu, díky které znal například zásadní informace o nepříteli, či o zemi, kterou hodlal dobýt. Rychlost a spolehlivost doručení klíčových informací prostřednictvím poslů/vyslanců spočívaly v organizované soustavě komunikačních cest.⁸³ Asyrští guvernéri byli

⁷⁹ HEALY, M. *The Ancient Assyrians*, s. 17.

⁸⁰ GRAYSON, A. K. *Assyrian civilization*, s. 204.

⁸¹ PEČÍRKOVÁ, J. *Asýrie: od městského státu k říši*, s. 73.

⁸² LUUKKO, M.; PARPOLA, S.; READE, J., (eds.). *State Archives of Assyria: The Correspondence of Tiglath-pileser III and Sargon II from Calah/Nimrud*, s. XVI, XVII.

⁸³ PEČÍRKOVÁ, J. *Asýrie: od městského státu k říši*, s. 73.

povinni udržovat tyto komunikační cesty, známé také jako královské cesty (*ḫūl šarri*), v blízkosti svých provincií.⁸⁴ Bezpečnost a rychlost dopravy státních poslů/vyslanců byla prvotním cílem asyrského panovníka, a proto nechal postavit na královské cesty takzvané poštovní stanice, kde si poslové/vyslanci odpočinuli nebo přenocovali, nabrali síly na další cestu a vyměnili koně.⁸⁵ Očividně tyto stanice byly k dispozici pouze státním příslušníkům nikoli obchodníkům.⁸⁶

Poslové/vyslanci byli pečlivě vybíráni a následně jmenováni do státního úřadu, přijali pečetní prsten (*unqu*) jako symbol úřadu, který umožnil poslům/vyslancům jednat ve jménu krále. Stejný symbol pečeti se také nacházel na královské korespondenci. Díky tomuto označení se zacházelo jak s poslem/vyslancem, tak i s dopisem s náležitou úctou a vážností.⁸⁷

5.3 Masové deportace

Deportace obyvatel se využívala jako prevence k zabránění vzniku povstání. Obyvatelstvo bylo přesídleno do cizích oblastí, kde tvořilo menšinu, tudíž bylo ke králi loajální.⁸⁸ Populace, která byla přesídlena, byla nahrazena zase deportovaným obyvatelstvem z jiných oblastí.⁸⁹ Například v roce 744 př. n. l. v oblasti Iránu asyrský král nechal deportovat 65 000 lidí a o dva roky později bylo do této oblasti deportováno 30 000 lidí ze země Ḫamāt, kteří byli usazeni nedaleko pohoří Zagros. Konečným cílem asyrské politiky přesídlování bylo vytvořit homogenní populaci se společnou kulturou a identitou – tj. Asyřany.⁹⁰

Fyzické zdatnosti a schopnosti deportovaných obyvatel si asyrská říše velice vážila. Přesun obyvatel byl pečlivě plánován a organizován. Pod těmito přesuny si nepředstavujeme pochody smrti, deportovaní cestovali bezpečně a pohodlně. Kdykoli je deportace líčena v asyrském umění,

⁸⁴ RADNER, K. The King's Road - the imperial communication network. *Assyrian empire builders*.

⁸⁵ PEČÍRKOVÁ, J. *Asýrie: od městského státu k říši*, s. 73.

⁸⁶ RADNER, K. The King's Road - the imperial communication network. *Assyrian empire builders*.

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ SARLO, D. The Economics of Mass Deportation in the Neo-Assyrian Period under Tiglath-pileser III (744-727 BCE).

⁸⁹ RADNER, K. Mass deportation: the Assyrian resettlement policy. *Assyrian empire builders*.

⁹⁰ HEALY, M. *The Ancient Assyrians*, s. 17.

muži, ženy a děti jsou skupiny cestujících, kteří se vezou ve voze⁹¹ nebo na zvířatech, ale deportovaní jsou zobrazováni i pěší. Písemné zdroje současné podporují názor, že s deportovanými se zacházelo dobře, o čemž nás přesvědčí následující dopis asyrského úředníka, který je adresován jeho králi Tiglatpilešarovi III.: „*Pokud jde o Aramejce, o kterých mi král, můj pán, napsal: „Připravte je na cestu!“, dám jim dostatek potravin, oblečení, měch s vodou a olej. Nemám ještě své osly, ale jakmile je budu mít k dispozici, odešlu můj transport.*“⁹²

Tiglatpilešar zanechal původní obyvatelstvo pouze v oblastech, kde se nacházel nějaký zdroj bohatství. Původní obyvatelstvo muselo přísahat věrnost říši a jejich produkce byla zdaněna a odvážena do centra říše.⁹³ Přesídlené obyvatelstvo v cizích zemích se podílelo například na výstavbě královských staveb nebo obdělávání půdy, zkrátka se zapojilo do zemědělské infrastruktury.⁹⁴ V případě těch, kteří obdělávali půdu a platili daně, se tato půda stala jejich majetkem.⁹⁵

5.4 Armáda

Tiglatpilešarova pravděpodobně nejdůležitější reforma spočívala ve zlepšení organizace a vybavenosti asyrského vojska,⁹⁶ ovšem motiv a cíl výprav zůstával stále stejný, hospodářská chamtivost, imperialistická idea, národní hrdost, egoismus asyrského panovníka a náboženská horlivost.⁹⁷ Asýrie disponovala prvotřídními odbornými znalostmi vojenství, na rozdíl od jiných soudobých států.⁹⁸ Tiglatpilešarovi se podařilo zásadně změnit charakter armády, zavedl stálou profesionální armádu, která bojovala celoročně.⁹⁹ Armáda se skládala z pěchoty, technických oddílů vybavených obléhacími stroji, nechyběly také válečné

⁹¹ Viz příloha č. 5, Rodina na zemědělském voze, která opouští Babylon.

⁹² RADNER, K. Mass deportation: the Assyrian resettlement policy. *Assyrian empire builders*.

⁹³ SARLO, D. The Economics of Mass Deportation in the Neo-Assyrian Period under Tiglath-Pileser III (744-727 BCE), s. 16.

⁹⁴ Ibid, s. 11.

⁹⁵ RADNER, K. Mass deportation: the Assyrian resettlement policy. *Assyrian empire builders*.

⁹⁶ HEALY, M., WINDROW, M. (eds.). *The Ancient Assyrians*. s. 8.

⁹⁷ BOARDMAN, J.; EDWARDS, I. E. S.; HAMMOND, N. G. L., (eds.). *The Cambridge Ancient History*, s. 219.

⁹⁸ Ibid, s. 217.

⁹⁹ HEALY, M. *The Ancient Assyrians*, s. 8.

vozy a jízda. Součástí armády byla také zpravodajská služba a osobní strážce krále.¹⁰⁰

5.4.1 Výzbroj a výstroj

Tiglatpilesarovy válečné výpravy by nebyly úspěšné, kdyby nez kvalitnil organizaci, nezlepšil logistiku a výzbroj asyrského vojska. Zásadním materiálem ve vybavenosti asyrské armády v celém novoasyrském období bylo železo: železné meče, železná čepel oštěpu, železné přilby a dokonce i železné pláty našité na tuniky válečníků jako brnění. Železné zbraně byly vyráběny ve velkém množství a podle všeho zbraně ze železa byly silnější než zbraně z bronzu. Železný materiál byl levnější, tvrdší, železná čepel vydržela déle ostrá i potom, co se meč zabořil do země. Železná ruda se nevyskytovala v severní Mezopotámii, a tak bylo nutné vynaložit veškeré úsilí k získání blízkých zdrojů kovu pod asyrskou kontrolu.¹⁰¹

Další inovací v rámci novoasyrského období je i oblečení vojáků, které lépe chránilo před nepříznivými vnějšími vlivy okolí jako je déšť, vítr a podobně. Oděvy se skládaly z kůže a vyšší důstojníci nosili navíc ještě brnění.¹⁰² Armáda spíše než sandály nosila pravděpodobně pevnější obuv, která vydržela déle, díky tomu byli vojáci mobilnější než jejich předchůdci. Obuv byla kožená a vysoká po kolena. Boty měly silnější podrážku a holeň byla chráněna železnou destičkou. Tato obuv umožnila válečníkům lépe bojovat jak v nepříznivém počasí, tak i v nepřístupném terénu. Lepší vybavení válečníků umožnilo armádě setrvat na bojišti celá léta, tudíž se jednalo o celoroční armádu.¹⁰³

5.4.2 Celoroční armáda

Tiglatpilesarovi předchůdci poskytovali lidem uživatelské právo na půdu jako odměnu za výkon služby, jednalo se o systém takzvaný *ilku*. Povinná vojenská služba platila pouze na omezenou dobu v průběhu roku, ale za

¹⁰⁰ BURIAN, J.; OLIVA, P. *Civilizace starověkého Středomoří*, s. 262., více informací o asyrské armádě za vlády Tiglatpilesara III. se dozvíte v následující kapitole.

¹⁰¹ MARK, J. JOSHUA. *Assyrian Warfare*.

¹⁰² GRAYSON, A. K. *Assyrian civilization*, s. 218.

¹⁰³ MARK, J. JOSHUA. *Assyrian Warfare*.

vlády Tiglatpilesara III. došlo ke změně¹⁰⁴, avšak tradiční povinnost sezónní služby byla stále zachována, nebyla zrušena.¹⁰⁵

Tiglatpilesar nařídil, že muži budou do armády najímání a trénování na profesionální úrovni. Muži budou sloužit na plný úvazek, tím vzrostl obchod a výroba železných zbraní. Vzrostl počet pořízených koní, kteří budou táhnout válečné vozy a obléhací stroje. Jakmile byla Tiglatpilesarova armáda plně připravená, mohl se s ní vydat na válečnou výpravu.¹⁰⁶ Roční výpravy byly dobře zorganizovány. Většinou se vyráželo na jaře, hned jak skončila zima. V případě, že výprava trvala déle než rok, armáda přečkala zimu ve vhodném táboře.¹⁰⁷

5.4.3 Struktura a inovace asyrské armády

Hlavní část ozbrojených sil Tiglatpilesara III. se skládala z profesionálních asyrských vojáků a ze žoldáků, kteří pocházeli ze všech přilehlých oblastí. To byla stálá armáda, která mohla být doplněna sezónními vojáky. Armáda se skládala z bojovníků na vozech, jezdeckta a pěchoty.¹⁰⁸ Nejvyšší velení náleželo králi a hned pod ním velel armádě polní maršál, takzvaný *turtānu*. Armáda byla rozdělena do jednotek různé velikosti a typu.¹⁰⁹ Pěšáci bojovali ve skupinách po deseti, v jejichž čele stál poddůstojník. Pěti až dvaceti skupinám velel kapitán, takzvaný *rab kišri/rab ḥanšē*.¹¹⁰

Pěchota, takzvaní *zūk* nebo *zūk šēpi*, tvořila většinu asyrské armády. Běžné zbraně pěšáků byly kopí, luk, prak, meč, dýka, hůl a válečná sekyra, také nesli ochranné štíty, které měly různou velikost a design.¹¹¹ Pěchota se skládala převážně z cizinců, hlavně z Aramejců.¹¹²

¹⁰⁴ GRAYSON, A. K. *Assyrian civilization*, s. 218.

¹⁰⁵ RADNER, K. *The Assyrian army. Assyrian empire builders*.

¹⁰⁶ MARK, J. JOSHUA. *Assyrian Warfare*.

¹⁰⁷ GRAYSON, A. K. *Assyrian civilization*, s. 219.

¹⁰⁸ RADNER, K. *The Assyrian army. Assyrian empire builders*.

¹⁰⁹ GRAYSON, A. K. *Assyrian civilization*, s. 217.

¹¹⁰ MARK, J. JOSHUA. *Assyrian Warfare*.

¹¹¹ HEALY, Mark. *The Ancient Assyrians*, s. 21.

¹¹² GRAYSON, A. K. *Assyrian civilization*, s. 218.

Lučištníci, kteří byli součástí pěchoty, nosili luk a vlastní toulec na šípy. Luk byl stejně dlouhý jako výška lučištníka.¹¹³ Lučištníci zřejmě používali na svoji ochranu veliké opasky nebo šupinatý korzet (lehké brnění). Na hlavě nosili buď kuželovitou helmu, nebo určitý typ kulaté čepice.¹¹⁴ Lučištník byl doprovázen kopiníkem¹¹⁵ nesoucím štít, který chránil třetinu člověka.¹¹⁶ Štít byl kruhový, kopiník u sebe nosil také dýku nebo jen kopí. Obvykle byli posíláni do první linie bojovníků. Jejich úkolem bylo vylézt na žebřík a obsadit město nebo spěchat na bitevní pole a utkat se v přímém útoku s nepřítelem a tím ho dezorganizovat před příjezdem válečných vozů.¹¹⁷

Součástí asyrského vojska byli také štítonoši, kteří byli lehce, někdy těžce obrnění. Ukazují se po boku vozatajů. Obvykle nosili kuželovité helmy a velký obdélníkový či menší kruhový štít. Někdy také nosili typ kulaté čepky.¹¹⁸

Válečné vozy se v průběhu staletí také vyvíjely. Vozy za Tiglatpilesara III. byly dvoukolé s otevřenými zády a tažené koňmi. Ve voze se nacházel řidič s lukostřelcem a muži držící ochranný štít.¹¹⁹ Válečné vozy byly taženy koňmi, každý vůz mohl mít až čtyři koně.¹²⁰ Královský vůz Tiglatpilesara III. byl zdobenější než válečný vůz. Na dálku byl rozpoznatelný od vozu válečného díky dekoraci, ale i díky vysokému slunečníku, který byl umístěn buď ve voze, nebo v ruce eunucha.¹²¹

Za Tiglatpilesarovy vlády se poprvé na reliéfech zobrazuje postava práčat. Objevují se na válečných scénách během obléhání města, pomáhají a kryjí lukostřelce na malých pevnůstkách. To, že práčata jsou vyobrazena nad

¹¹³ Ibid, s. 217.

¹¹⁴ de BACKER, Fabrice. *Some Basic Tactics of Neo-Assyrian Warfare*, s. 72.

¹¹⁵ Viz příloha č. 6, Pěšáci nesoucí kopí a kulaté štíty.

¹¹⁶ GRAYSON, A. K. *Assyrian civilization*, s. 217.

¹¹⁷ de BACKER, Fabrice. *Some Basic Tactics of Neo-Assyrian Warfare*, s. 72.

¹¹⁸ Ibid, s. 72.

¹¹⁹ GRAYSON, A. K. *Assyrian civilization*, s. 217.

¹²⁰ MARK, J. JOSHUA. *Assyrian Warfare*.

¹²¹ Viz příloha č. 7, Tiglatpilesar III. v královském voze.

obléhajícím městem, však neznamena, že se bitvy nezúčastnila. Práčata nosila lehké brnění a prak, někdy také kuželovitou helmu.¹²²

Během výpravy se vojáci setkávali s různými překážkami, například jak přebrodit řeku. Pokud se jednalo o úzkou řeku, vojáci napříč vyskládali dřevěné trámy a bez obav i s nákladem přešli přes řeku. Pokud řeka byla příliš široká, museli ji přeplavat. Zařízení a spotřební materiál byl přepravován přes řeku pomocí nafouknutých měchů z kozí kůže. Byl to zřejmě prototyp dnešního raftu.¹²³

Král na svých výpravách byl doprovázen kněžími, věstci a osobním strážcem. Před zahájením výpravy se prováděly obvyklé rituály provázené dotazy k bohům, zda výprava bude úspěšná. Posádky a kasárna byly rozmístěny po celé říši, ale vojenské velitelství a zbrojnice se nacházely v asyrském hlavním městě. Na začátku každého roku probíhala velká kontrola zbrojnice a vojenské vybavení vojáků.¹²⁴

5.4.4 Vojenské strategie asyrské armády

Asyrská vojenská strategie byla velice dobře promyšlena. Jednou ze speciálních taktik byly půlnoční útoky, masové deportace a odříznutí nepřítele od dodávek vody.¹²⁵ Prvotním cílem armády bylo zničit nepřátele asyrského impéria a nastolit klid a pořádek v asyrské říši. Armáda toto konala vždy ve jménu boha Aššura.¹²⁶

Když asyrská armáda nezískala město pod svou kontrolu, tak se Asyřané stáhli ze svých pozic a nastoupila rafinovaná taktika, vyhladování cílového města. Asyřané začali ničit krajinu okolo, pálili ovocné sady, plodiny a domy. Malé skupinky vojáků byly umístěny na pevnůstkách a na obléhacích věžičkách poblíž brány města a hlídaly, aby nikdo nevešel dovnitř a nikdo ani ven. Asyřané ochotně vyčkávali několik měsíců někdy i rok, dokud obyvatelé nevyhladověli a nekapitulovali. Tento způsob

¹²² de BACKER, Fabrice. *Some Basic Tactics of Neo-Assyrian Warfare*, s. 72.

¹²³ GRAYSON, A. K. *Assyrian civilization*, s. 218.

¹²⁴ GRAYSON, A. K. *Assyrian civilization*, s. 219.

¹²⁵ *Ibid*, s. 220.

¹²⁶ PEČÍRKOVÁ, J. *Asýrie: od městského státu k říši*, s. 147.

prodlužovaného obléhání města se Asyřanům prodražil, tudíž nemohli takový způsob dobývání aplikovat často.¹²⁷

Jejich další taktika byla takzvaná psychologická válka. Psychologickou válku můžeme rozdělit na aktivní psychologickou válku a pasivní psychologickou válku. Pasivní válka byla vedena prostřednictvím textů (nápíse) a vyobrazených válečných scén. Asyrský panovník chtěl vzbudit hrůzu a strach ve vazalech a nepřátelích asyrské říše. V královských nápisech jsou užívány krvelačné metafory například:¹²⁸ „2´-4´ ... *zbarvil jsem řeku krví tvých bojovníků ...*“¹²⁹ nebo „7´ ... *jejich válečníky jsem zabil a naplnil jsem horské soutěsky jejich mrtvolami ...*“¹³⁰ Královské nápisy měly silnější účinek, když součástí textu byl vyobrazený válečný reliéf.¹³¹

Aktivní psychologická válka se liší od pasivní psychologické války tím, že se provádí v přímém kontaktu s nepřítelem. Tato taktika se praktikuje ještě před zahájením válečného útoku.¹³² Cílem této taktiky je přesvědčit obyvatele cílových oblastí, aby se vzdali bez boje. Vysocí důstojníci asyrské armády stáli blízko hradeb a promlouvali s místními obyvateli, předkládali argumenty, proč by měli zradit svého vůdce a otevřít brány města. Tuto taktiku Tiglatpilezar použil při obléhání Babylonu. Pokud obyvatelé kladli odpor, tak se taktika asyrské armády dramaticky změnila. Jakmile město dobyli, domy vypálili a část obyvatelstva deportovali. Když se okolní města dozvěděla, co Asyřané dělají, když obyvatelé cílových měst kladou odpor, raději se vzdala.¹³³ Je třeba uznat, že Asyřané byli výbornými znalci psychologické války.¹³⁴

¹²⁷ GRAYSON, A. K. *Assyrian civilization*, s. 221.

¹²⁸ HUMPHRIS, S. In what ways did the Neo-Assyrian Empire utilise the techniques of psychological warfare and siege warfare during the period 934 – 610BC?

¹²⁹ TADMOR, H.; YAMADA, S. *The Royal Inscriptions of Tiglath-pileser III (744-727 BC), and Shalmaneser V (726-722 BC), King of Assyria*. Text Tiglath-pileser 20, ř. 2´-4´, s. 58-59.

¹³⁰ TADMOR, H. *The Inscription of Tiglath-pileser III King of Assyria*. Ann 17, ř. 7´, s. 51-53.

¹³¹ HUMPHRIS, S. In what ways did the Neo-Assyrian Empire utilise the techniques of psychological warfare and siege warfare during the period 934 – 610BC?

¹³² *Ibid.*

¹³³ GRAYSON, A. K. *Assyrian civilization*, s. 221.

¹³⁴ HUMPHRIS, S. In what ways did the Neo-Assyrian Empire utilise the techniques of psychological warfare and siege warfare during the period 934 – 610BC?

6. MANŽELKA TIGLATIPILESARA III. A JEJÍ POKLADY

Na jaře roku 2002, na konferenci v Londýně, irácký archeolog Muzahem Hussein spolu s dalšími iráckými archeology představili obsah čtyř hrobů. První hrobka byla stále zapečetěná s ostatky ženy (50 let).¹³⁵ V hrobce byl nalezen soubor šperků ze zlata a drahých kamenů.¹³⁶

Ve druhé hrobce, která byla zajímavější, byly nalezeny dvě královny (choti králů) ve stejném sarkofágu, což bylo zakázáno. V hrobce byla pochována Iaba, manželka mocného asyrského krále Tiglatpilesara III. Tato hrobka byla doprovázena prokletím. Prokletí specificky varuje kohokoliv, kdo otevře hrobku nebo zde pohřbí další tělo. Stihne ho - „*Věčná žízeň a neklid*“. Kupodivu i přes toto prokletí byla ke královně Iabě přidána další mrtvola. Jednalo se o Ataliu, manželku asyrského krále Sargona II. (726-722 př. n. l.). Udává se, že obě ženy zemřely ve věku 30 až 35 let a příčina jejich smrti není jasná.¹³⁷

6.1 Nálezy královniny hrobky

Pohřební tabulka z alabastru královny Iaby¹³⁸ byla nalezena ve výklenku, položena na pravé straně vedoucí k hrobce.¹³⁹

V nápise se píše:

„Jménem boha slunce Šamaše, bohyně podsvětí Ereškigal a bohů nebes a země Anunnakū, velkých bohů země, osud dostihl Iabu, královna je po smrti. Vydala se na cestu svých předků. Kdokoliv v budoucnu usedne na trůn, ať už královna nebo palácová dáma (konkubína krále) a vyndá mě z mého hrobu, nebo umístí někoho jiného do mého hrobu a položí svou ruku na mé šperky se zlým úmyslem nebo rozlomí pečeť tohoto hrobu, nechť se jeho duch toulá venku žízni pod žhavými paprsky slunce. Pouze v podsvětí, kdy popíjení vody je k dispozici. Nesmí obdržet u Anunnakū jako pohřební oběť žádné pivo, víno nebo jídlo. Nechť Ningišzida božstvo

¹³⁵ LAWLER, A. Treasure Under Saddam's Feet. *Discover Magazine*.

¹³⁶ Viz příloha č. 8, Fotografie cenností nalezených v královnině hrobce.

¹³⁷ LAWLER, A. Treasure Under Saddam's Feet. *Discover Magazine*.

¹³⁸ Viz příloha č. 9, Kamenná deska s pohřebním nápisem královny Iaby, která byla nalezena v severozápadním paláci v Nimrudu (Kalhu).

¹³⁹ AL-RAWI, Farouk N. H. *Inscriptions from the Tombs of the Queens of Assyria*, s. 119.

*podsvětí velký strážce Bītu, velcí bohové podsvětí trápí jeho tělo a ducha věčným neklidem.*¹⁴⁰

Již v období pravěku můžeme nalézt počátky užití popsaných amuletů.¹⁴¹ Ve starověké Mezopotámii byly použity amulety na ochranu proti démonům, proti nebezpečí nebo k ochraně žen při porodu či kojící matky.¹⁴²

U asyrských králů a královen bylo obvyklé, že součástí jejich šperků byly pečetní válečky, které byly posety polodrahokamy. Králové a královny nosili jako součást svých šperků také přívěšky a amulety. Amulety visící na krku mohly zobrazovat hlavu démona nebo nesly vepsané zaklínání. Takzvané *pazuzu*¹⁴³ a *lamaštu* amulety nesly zobrazení ďábla a magické zaklínání na ochranu proti zlým démonům.¹⁴⁴

V hrobce královny Iaby byly nalezeny čtyři typy amuletů. Vzhledem k tomu, že v hrobce byla pohřbena královna Sargona II. Atalia a královna Salmanassara V. Banitu, neexistuje žádný důkaz, že amulety jsou majetkem konkrétní královny.¹⁴⁵

Archeologové našli v její hrobce také zlaté misky. Jedná se o misky vyrobené z tepaného zlata, na kterých je napsán krátký popis vlastnictví. Miska Iaby má v průměru 20 cm, výšku 6,5 cm a hmotnost 985,9 g. Tato miska nese nejdelší nápis ze všech, které byly v hrobce nalezeny: *„Patřící královně Iabě, manželce Tiglatpilesara, krále Asýrie.*¹⁴⁶

Dvě osoby pohřbené společně v jednom sarkofágu, jak už víme, byla královna Iaba a královna Atalia. Královna Atalia byla pohřbena nejméně

¹⁴⁰ Ibid, s. 119-124.

¹⁴¹ Al-RAWI, Farouk N. H. *Inscriptions from the Tombs of the Queens of Assyria*, s. 131.

¹⁴² ŠAŠKOVÁ Kateřina. *Duchovní svět staré Asýrie a jeho paralely a odlišnosti ve Starém zákoně*, s. 113.

¹⁴³ Viz příloha č. 10, Amulet – bronzová hlava *Pazuzu*.

¹⁴⁴ Al-RAWI, Farouk N. H. *Inscriptions from the Tombs of the Queens of Assyria*, s. 132.

¹⁴⁵ Ibid, s. 132.

¹⁴⁶ Ibid, s. 136.

20 až 50 let po pohřbu královny Iaby.¹⁴⁷ Jejich ostatky jsou zkoumány na Lékařské fakultě Univerzity v Göttingenu v německém dolním Sasku.¹⁴⁸

¹⁴⁷ Viz příloha č. 11, Kostra královny Iaby; viz příloha č. 12, Plánek jižní částí Severozápadního paláce v Nimrudu (Kalḫu).

¹⁴⁸ MÜLLER-KARPE, M.; KUNTER, M.; SCHULTZ, M. Results of the Palaeopathological Investigation on the Royal Skeletons from Nimrud, s. 142.

7. TIGLATPILESARŮV PALÁC

Hlavní prioritou Tiglatpilesara III. bylo z Asýrie vytvořit impérium, tudíž většinu času trávil na válečných výpravách a na stavební projekty mu nezbyval čas. Významným projektem byl takzvaný Centrální palác¹⁴⁹, jak jej nazval jeho objevitel, anglický cestovatel a archeolog Austen Henry Layard (1817-1894).¹⁵⁰ Pozůstatky paláce byly objeveny v lokalitě Nimrud, kde za Tiglatpilesarovy vlády vzkvétalo asyrské hlavní město Kalḫu. Město bylo situováno na řece Tigris jihovýchodně od dnešního Mosulu. V 9. století př. n. l. Kalḫu sloužilo jako hlavní město a administrativní centrum Asyrské říše až do panování Sargona II. (722-705 př. n. l.).¹⁵¹

První rozsáhlé vykopávky vedl archeolog Austen Henry Layard s pomocí asyrského rodáka a archeologa Hormuzda Rassama (1826-1910). Spolu odhalili jižní část Severozápadního paláce, chrám Ninurty, Jihozápadní palác a další pozůstatky budov. V oblasti Severozápadního paláce¹⁵² později prováděly archeologické vykopávky i další zahraniční expedice, například polský archeolog Janusz Meuszynski (1946-1976).¹⁵³

Centrální palác je součástí celého komplexu Severozápadního paláce. Tiglatpilesar III. postavil svůj palác na jihu tohoto komplexu, údajně s výhledem na Tigris.¹⁵⁴ Struktura paláce byla vyvýšena na plošině z vápencových bloků, které byly umístěny ve vodě, na břehu řeky Tigris. Při výstavbě paláce byly využívány různé druhy dovezeného dřeva a různé předměty z drahých kovů.¹⁵⁵

Následující úryvky z nápisů popisují, jak Tiglatpilesar svůj palác vybudoval, co na jeho výstavbu použil a jak jej vyzdobil.

¹⁴⁹ Viz příloha č. 14. Včetně nálezů z Centrálního paláce v Kalḫu, byly nalezeny i nástěnné malby, které zobrazují válečné a lovecké scény. Dochované nástěnné malby pochází z Til Barsip, moderně Tall al-Ahmar, nacházející v severní Sýrii (BERTMAN, S. *Handbook to Life in Ancient Mesopotamia*, s. 226.). Příkladem nástěnné malby je zobrazení asyrského krále Tiglatpilesar III. ve válečném voze, v rukách držící napnutý luk se šípem (RADNER, K. *Assyrian empire builders: The Assyrian army.*).

¹⁵⁰ GRAYSON, A. K. *Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.)*, s. 83.

¹⁵¹ ENGLUND, K. *The Northwest Palace at Nimrud.*

¹⁵² Viz příloha č. 13, Plán města Kalḫu.

¹⁵³ ENGLUND, K. *The Northwest Palace at Nimrud.*

¹⁵⁴ OATES, J.; OATES, D. *Nimrud an Assyrian Imperial City Revealed*, s. 69.

¹⁵⁵ GRAYSON, A. K. *Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.)*, s. 83.

„20'-24') S pomocí všech vysoce kvalifikovaných řemeslníků jsem vše chytře naplánoval ... Jako základ hory jsem navrhl těžké vápencové bloky do hloubky 20 velkých loktů¹⁵⁶, do rozbouřené řeky, a tím jsem zabránil dalším záplavám. Vystavěl jsem terasy, položil jsem pevně základy a zvýšil jsem je do výšky jedné poloviny nindānu¹⁵⁷ a dvou třetin lokte. Postavil jsem brány, orientoval jsem tvář bran na sever.

Vyzdobil jsem palác slonovinou, ebenovým dřevem, zimostřezovým dřevem¹⁵⁸, dřevem musukkannu, cedrovým dřevem, dřevem šurmēnu a jalovcem – který jsem dostal jako tribut od králů, ze země Ḫatti (Syropalestina) a od aramejských a chaldejských vladařů ... se sílou mého hrdinství. Zaplnil jsem palác nádherou.

26'-27') Zastřešil jsem ho dlouhými svazky cedru, které mají tak sladkou vůni, jako vůně dřeva ḫašūru, plodina pochází z pohoří Amanus, z pohoří Libanon a z pohoří Ammanāna, a tak jsem projevil náležitou péči při jeho zastřešování. Abych zajistil vhodné dekorace pro zámky ... Vypracoval jsem kameny od kameníka, vyrobil jsem z nich brány, náležící královské rezidenci.

29'b-31') Vztyčil jsem u vchodů sochy lvů, šedu a lamassu, jejichž podobizny jsou velmi zručně zpracované a také jsou skvostně oblečené. Vztyčil jsem je pro obdiv lidí. Položil jsem prahové desky ze sádrovce a z alabastru parūtu pod nohy soch, a tím jsem rozzářil vchody i východy. Navíc jsem umístil kamenné obrazy, strážce velkých bohů, bytosti apsu (tj. rybí muži) na stěny paláce, tudíž se stal palác obdivuhodným dílem.¹⁵⁹

Králové 8. a 7. století př. n. l. zmiňují stavbu *biṭ-ḫilāni*, v podstatě se jedná o sloupovou předsíň. Můžeme říci, že tento termín se používal

¹⁵⁶ Akkadská jednotka délky, loket = 50 cm (RICHARDSON, M. E. J. *Hammurabi's Laws: Text, Translation and Glossary*, s. 340).

¹⁵⁷ Akkadská jednotka délky, *nindānu* = 6 m (Ibid, s. 340).

¹⁵⁸ Dřevo mimořádné odolnosti, je těžké, husté a tvrdé. Vyskytuje se v Evropě, v severní Africe a Malé Asii. Dřevo vhodné pro výrobu nábytku, luxusních malých oltářků apod. (SLANINA, O. *Výkladový slovník exotických materiálů*, s. 89).

¹⁵⁹ RINAP 1: Tiglath-pileser III and Shalmaneser V. *Royal Inscriptions of the Neo-Assyrian Period 1*. Text Tiglath-pileser III 47, ř. 20'-24', 26'-27', 29'b-31'.

obecně v prostorách paláce jako sloupové vchody.¹⁶⁰ V asyrských pramenech je tento termín poprvé zmíněn v nápise Tiglatpilesara III.

„1´-4´) Postavil jsem cedrový palác v Kalḫu ... mé panské sídlo a bīt-ḫilāni, pro mé potěšení jsem postavil repliku paláce země Ḫatti. Udělal jsem rozměry na místě ... velký loket na dálku a 60 loktů na šířku, je větší než bývalé paláce mých předků... a postavil jsem palác pomocí znovuzískaných pozemků od řeky Tigris ...“¹⁶¹

Sloupové vchody byly lemovány lvy a býčími kolosy. Zdi paláce zdobily kamenné desky, na kterých byla vyobrazena Tiglatpilesarova vítězství. Na deskách byly jak reliéfy, tak i vyryté nápisy. Na těchto památkách lze vidět pokusy člověka vylíčit sled událostí v obrazovém a písemném vyprávění, i když špatný stav dochovaných desek ztěžuje plně rekonstruovat vyobrazenou scénu. Důvodem špatného stavu objektů je, že Tiglatpilesarův palác byl vypleněn Asarhaddonem (681-669 př. n. l.) za účelem vybudování jeho nové rezidence, Jihozápadního paláce v Kalḫu. Asarhaddon nikdy nedokončil svoji výstavbu, díky tomu mohli archeologové nalézt jedinečné reliéfy Tiglatpilesara III.¹⁶²

Zcela první Layardovy archeologické vykopávky v Nimrudu se konaly v roce 1845. Ve stejném roce, 9. listopadu, Layard narazil na pozůstatky stavební konstrukce, která se nacházela v jihozápadním výběžku paláce. Stěny byly obloženy deskami, na kterých byly vyobrazeny válečné scény a královské slavnosti. Desky se nacházely na podlaze, byly uspořádány v řadách, ve dvou případech byly desky umístěny nad sebou. Mnoho reliéfů bylo poškozeno, a to buď úmyslně, nebo požárem.¹⁶³

Layard objev popisuje takto: *„Nalezl jsem stěny z nepálených cihel, ale už na nich nevysely reliéfy. Desky byly rozmístěny všude kolem a ležely lícem k podlaze. Na nich byly sochy a nápisy. Když jsem odstranil téměř*

¹⁶⁰ OATES, J.; OATES, D. *Nimrud an Assyrian Imperial City Revealed*, s. 77.

¹⁶¹ RINAP 1: Tiglath-pileser III and Shalmaneser V. *Royal Inscriptions of the Neo-Assyrian Period 1*. Text Tiglath-pileser III 25, ř. 1´-4´.

¹⁶² GRAYSON, A. K. *Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.)*, s. 83-84.

¹⁶³ TADMOR, H. *The Inscription of Tiglath-pileser III King of Assyria*, s. 10.

*dvacet hrobů a odklidil zem a ruiny, odkryl se jedinečný unikát. Objevil jsem přes sto desek, umístěných v řadách ... „*¹⁶⁴

V roce 2015 se ve starověkém Kalhu udála tragická událost. Ozbrojenci takzvaného islámského státu (IS) pomocí buldozerů, sbíječek a kladiv zničili historické artefakty patřící k nejslavnějším klenotům iráckého kulturního dědictví.¹⁶⁵ Ozbrojenci také využili bomby ke zničení starobyklých památek, které kompletně zničily pozůstatky starověkého města.¹⁶⁶

Militanti takzvaného islámského státu varují, že historické památky, které jsou neislámské a pohanské, je nutné zničit, proto jejich hrůzné útoky budou pravděpodobně pokračovat.¹⁶⁷ Irácké ministerstvo kultury uvedlo, že všechny historické památky v Nimrudu byly autentické. Organizace spojených národů tento hrůzný útok označila za válečný zločin. Kromě Nimrudu ozbrojenci zaútočili také na starověké město Hatra, které je na seznamu světového dědictví UNESCO.¹⁶⁸

Starověké město Nimrud a jeho zde nalezené historické jedinečné a nenahraditelné památky jsou v nenávratnu pryč. Naneštěstí nevíme, kolik artefaktů bylo zničeno, můžeme jen doufat, že některé historické památky a pozůstatky Centrálního paláce Tiglatpilesara III. přežily. Tato destrukce je jak pro archeology, tak pro irácký lid a celý svět ohromnou ztrátou.¹⁶⁹

7.1 Motivy reliéfů zdobících stěny Centrálního paláce

7.1.1 Porážka arabských kmenů mezi léty 734-732 př. n. l.

V roce 733 př. n. l. se Tiglatpilesar III. střetává s arabskými kmeny, například bojoval se Samsi, královnou Arabů a přijal tribut od několika

¹⁶⁴ TADMOR, H. *The Inscription of Tiglath-pileser III King of Assyria*, s. 10.

¹⁶⁵ BBC. Islamic State: Ancient Nimrud ruins 'bulldozed' in Iraq.

¹⁶⁶ MALM, S. Shock new video shows ISIS thugs smashing historic Iraqi city of Nimrud with barrel bombs, bulldozers and jackhammers in orgy of destruction slammed as a war crime by the United Nations.

¹⁶⁷ MACHÁČEK, Š. Islámský stát zdemoloval památky v severoiráckém Nimrudu.

¹⁶⁸ MALM, S. Shock new video shows ISIS thugs smashing historic Iraqi city of Nimrud with barrel bombs, bulldozers and jackhammers in orgy of destruction slammed as a war crime by the United Nations.

¹⁶⁹ BBC. Islamic State: Ancient Nimrud ruins 'bulldozed' in Iraq.

arabských kmenů jako je Tema, Saba a další.¹⁷⁰ Jeho vítězství nad arabskými kmeny bylo vedle písemné zprávy také vyobrazeno, například na desce z alabastru, která zdobila stěny Centrálního paláce. Tato deska byla objevena archeologem Austenem Henry Layardem roku 1847.¹⁷¹ Reliéf zachycuje ženu, která vede skupinu čtyř velbloudů. Jedná se pravděpodobně o zajatky. Naznačuje to její zdvižená ruka před obličejem, podle všeho to znamená podrobení se a vyjádření pokory. Žena má na sobě dlouhé šaty s krátkými rukávy a je bosa. Šaty jsou zdobené trásněmi a vlasy má zřejmě zakryté nějakým šátkem. V pravé ruce drží vázu se špičatým dnem a kulatou rukojetí. Zakreslení této události je velice popracované, vyvolává dojem reálného pohybu.¹⁷² Deska je 0,9 m vysoká a 1,62 metru široká. Arabové se poprvé objevují v asyrských záznamech v 9. století př. n. l. Texty hovoří o arabských kmenech, kde vládnu královny.¹⁷³

Dalším reliéfem tohoto období je například kamenná deska¹⁷⁴, na které je vyobrazen cizí král, pravděpodobně Ḫanūnu z Gazy, který se podřizuje Tiglatpilesarovi III. Na spodní části reliéfu je vyobrazen král Tiglatpilesar III.¹⁷⁵, který má položenou nohu na krku nepřítele. Na hlavě má vysokou, zdobenou korunu. Na zápěstích má náramky a kolem krku náhrdelník, zřejmě s božskými symboly. V levé ruce drží luk a v pravé ruce kopí.¹⁷⁶

V horní části jsou vyobrazeni asyrští vojáci. Vojáci mají na sobě tuniky, na nich zřejmě našité kovově šupiny a jsou vybaveni dýkami. V pozadí jsou pravděpodobně vyobrazena práčata, za práčaty postava a strom. Zřejmě se jedná o rituální scénu, pomazání holého stromu.¹⁷⁷ V reliéfu se nachází

¹⁷⁰ GRAYSON, A. K. Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.), s. 78-79., více informací naleznete v podkapitole Jižní Sýrie, Palestina, Egypt a Arabové.

¹⁷¹ Viz příloha č. 15, Expanse proti Arabům.

¹⁷² The British Museum. Tiglathpileser III.: wall panel/relief: *A successful Assyrian campaign against the Arabs*.

¹⁷³ The British Museum. Stone panel from the Central Palace of Tiglath-pileser III: *A successful Assyrian campaign against the Arabs*, více informací o jedné z královen arabského kmene, můžete nalézt v podkapitole Jižní Sýrie, Palestina, Egypt a Arabové.

¹⁷⁴ Viz příloha č. 16, Podrobení cizího krále Tiglatpilesarovi a asyrští vojáci.

¹⁷⁵ RADNER, K. Kalḫu, Tiglath-pileser's royal residence city. *Assyrian empire builders*.

¹⁷⁶ The British Museum. Tiglathpileser III.: wall panel/relief: *Podrobení se cizího krále Tiglatpilesarovi*.

¹⁷⁷ The British Museum. Tiglathpileser III.: wall panel/relief: *Podrobení se cizího krále Tiglatpilesarovi*.

nápis, který je umístěn napříč celou deskou. Začátek a konec nápisu se nedochoval.¹⁷⁸

7.1.2 Válečná výprava na západ mezi léty 733-732 př. n. l.

V období mezi léty 733-732 př. n. l. Tiglatpilešar uskutečnil válečnou výpravu jak proti arabským kmenům, tak do oblastí Transjordánska, zmocnil se také Galileje a dobyl Damašek.¹⁷⁹ Z tohoto období pochází například deska z alabastru, která opět zdobila stěny Centrálního paláce, její délka je 1,88 metrů, její šířka je 19, 5 metrů, a její tloušťka je 0,16 metru.¹⁸⁰ V horní části reliéfu je vyobrazen asyrský voják ženoucí před sebou čtyři vězně, kteří mají přes rameno přehozený pytel. Zřejmě se uvnitř nacházel jejich veškerý majetek. Za nimi je město, které bylo právě dobyto. Ve spodní části je vyobrazen král ve svém válečném voze taženém párem koní, který drží svou pravou ruku zdviženou a v levé ruce drží květinu. S králem se ve voze nachází eunuch, který drží nad králem slunečník. S nimi je ve voze i kočí, který svírá ve svých rukách otěže.¹⁸¹

Uprostřed desky, tedy mezi horním a spodním vyobrazením se nachází pruh klínového písma. Část zprávy se týká výstavby a část se týká válečných úspěchů asyrského krále. Obě scény nemají přímou souvislost s vyobrazeným textem. V textu je zmíněno jméno Astartu/Asthoret/Aštarót.¹⁸² Toto jméno se objevuje v Bibli jako jméno města v knize Genesis 14:5 a v knize Jozue 13:31.¹⁸³ V asyrské kultuře může být Aštarót mezopotamská bohyně, která je ztotožňována s bohyní Ištar, je taktéž bohyní lásky a bohyní války.¹⁸⁴

7.1.3 Výprava proti Babylonii v roce 745 a 731-729 př. n. l.¹⁸⁵

Tiglatpilešar III. se již v prvních letech své vlády vydal do Babylonie, aby se střetl s aramejskými a chaldejskými kmeny. V roce 731 př. n. l. se opět

¹⁷⁸ RADNER, K. Kalḫu, Tiglath-pileser's royal residence city. *Assyrian empire builders*.

¹⁷⁹ TADMOR, H.; YAMADA, S. *The Royal Inscriptions of Tiglath-pileser III (744-727 BC), and Shalmaneser V (726-722 BC), King of Assyria*, s. 13, více informací naleznete v podkapitole Jižní Sýrie, Palestina, Egypt a Arabové.

¹⁸⁰ Viz příloha č. 17, Král ve válečném voze a zajatci táhnoucí z opevněného města.

¹⁸¹ The British Museum. Tiglath-pileser III.: wall panel/relief: *Výprava na západ*.

¹⁸² The British Museum. Stone panel from the Central Palace of Tiglath-pileser III: *Výprava na západ*.

¹⁸³ Genesis 14:5, Jozue 13:31.

¹⁸⁴ CORNELIUS, I. Astarte. *Iconography of Deities and Demons in the Ancient Near East*.

¹⁸⁵ Viz příloha č. 18, Úspěšná asyrská výprava proti městu v Babylonii.

vydal do Babylonie a v roce 729 př. n. l. byl korunován babylonským králem.¹⁸⁶ Toto období bylo také úspěšně zaznamenáváno na deskách z alabastru, které byly umístěny na stěnách Centrálního paláce. Jednalo se například o reliéf, v jehož levé části desky se nachází obléhající stroj, na kterém se nacházely plošiny, ze kterých lučištníci mohli zblízka střílet. Povrch obléhacího stroje byl zřejmě kožený a pohybovali jím pravděpodobně lidé, protože zvířata by se mohla splášt.¹⁸⁷ V dolní části reliéfu jsou vyobrazeny dva vozy tažené párem býků. Zřejmě toto zobrazení poukazuje na přesídlení obyvatelstva. Na reliéfu táhnou vozy směrem doprava od obrněného obléhacího stroje a také od poraženého města. V pravém horním rohu reliéfu je zřejmě vyobrazená mužská postava se zdviženou rukou, snad se jedná o asyrského vojáka.¹⁸⁸

Uprostřed se nacházejí tři asyrští úředníci. Postava s mečem je muž, který zřejmě diktuje informace dvěma mužům, kteří zaznamenávají kořist. Zdá se, že všichni tři jsou bez plnovousu, tedy eunuši. Jeden z nich drží obdélníkový předmět, asi se jedná o hliněnou tabulku a druhý z nich drží svitek. Může se jednat o písaře píšícího aramejským jazykem, nebo se jedná o válečného umělce, který zachycuje událost. Záznamy byly uchovány a byly k dispozici palácovým sochařům. Váleční umělci patřili k malé skupině Asyřanů, kteří uměli psát a číst. Ani králové často neovládali základy psaní a čtení, byli negramotní. Deska byla objevena archeologem Henry Layardem. Reliéf je 1,42 m široký a 0,97 m vysoký.¹⁸⁹

7.1.4 Podobizna Tiglatpilesara III.

Portrét významného asyrského krále Tiglatpilesara III. nám předvádí reliéf,¹⁹⁰ na kterém je asyrský král vyobrazován s dlouhým plnovousem a zvlněnými vlasy. Na hlavě má vysokou korunu zdobenou páskami.

¹⁸⁶ GRAYSON, A. K. Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.), s. 81-82, více informací naleznete v podkapitole Babylonie.

¹⁸⁷ The British Museum. Stone panel from the Central Palace of Tiglath-pileser III: *A successful Assyrian campaign against a town in Babylonia*.

¹⁸⁸ The British Museum. Tiglathpileser III.: wall panel/relief: *A successful Assyrian campaign against a town in Babylonia*.

¹⁸⁹ The British Museum. Stone panel from the Central Palace of Tiglath-pileser III: *A successful Assyrian campaign against a town in Babylonia*.

¹⁹⁰ Viz příloha č. 19, Podobizna krále Tiglatpilesara III.

Z koruny mu visí nejdelší pásy dolů až na záda. Na uchu má náušnici a na zápěstí náramek, který se skládá ze čtyř pásků s růžicí uprostřed. Ve zdvižené pravé ruce drží hůl a jeho levá ruka je podél těla. Reliéf je 1,085 vysoký a 1,07 široký.¹⁹¹

¹⁹¹ The British Museum. Tiglathpileser III: wall panel/relief: *Tiglath-pileser III*.

8. KONEC TIGLATPILESAROVY VLÁDY

Tiglatpilesar III. byl jeden z nejpracovitějších asyrských králů vůbec. Od nástupu na trůn až do jeho smrti bojoval každý rok, s výjimkou jednoho roku, roku 730 př. n. l. Není známo, kde bojoval v posledních dvou letech své vlády (728 a 729 př. n. l.). Kronika eponymů nám poskytla jen jména eponymů a nejvýznamnější události roku.¹⁹²

Zatímco byl asyrský král na válečných výpravách, zastupoval jeho úřad korunní princ Salmanassar V. (727-722 př. n. l.). Salmanassar měl na starosti správu říše, což byla jedinečná zkušenost pro budoucího vladaře asyrského impéria.¹⁹³

Po smrti Tiglatpilesara III. nastoupil na asyrský trůn korunní princ Salmanassar V. (727-722 př. n. l.), podle dochovaných pramenů se nechal též korunovat babylonským králem a přijal babylonské jméno Ululāju. Jeho politika se zřejmě ubírala po vzoru jeho otce, ale jeho vláda netrvala příliš dlouho. Po něm nastoupil Sargon II. (722-705 př. n. l.), který mohl být synem Tiglatpilesara III., nebo je také pravděpodobné, že vůbec nepochází z královské rodiny. Poté nastoupil na trůn jeho syn Sinacherib (704-681 př. n. l.) a po něm usedli další asyrští panovníci.¹⁹⁴

¹⁹² GRAYSON, A. K. Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.), s. 83.

¹⁹³ Ibid, s. 83.

¹⁹⁴ NOVÁKOVÁ, Nea; PECHA, Lukáš; RAHMAN, Furat. *Dějiny Mezopotámie*, s. 136-145.

9. ZÁVĚR

Nejdříve jsem se v této práci zabývala situací v novoasyrské říši před nástupem Tiglatpilesara III. a také okolnostmi jeho nástupu na novoasyrský trůn. Velkou pozornost jsem věnovala jeho válečné kariéře, jelikož velkou část svého panování trávil dobýváním oblastí s cílem rozšířit asyrský vliv a zvětšit asyrské impérium. Během své vlády uskutečnil úspěšné výpravy do Urartu, do jižní Sýrie, Palestiny a Egypta, také se vypořádal s arabskými kmeny, několikrát uskutečnil výpravu do Babylonie, kde se posléze stal babylonským králem. Válečné výpravy také směřovaly do země Namri a Médie.

Není pochyb, že za jeho úspěchy při válečných výpravách stojí pracovitost, vytrvalost a organizace a manévrování armády, která se během jeho vlády zlepšila. Dalšími faktory, které vedly k úspěchu, byla zpravodajská služba, systém správy provincií a diplomacie. Proto jsem další kapitulu věnovala reformám Tiglatpilesara III. Nejzásadnější změny proběhly v provinciálním systému, ve zpravodajské službě a hlavně v armádě. Během získávání informací o armádě za vlády Tiglatpilesara III. mě zaujaly pasivní a aktivní psychologické války, které pravděpodobně silně působily na obyvatele dobývaných měst. Dalším zásadním Tiglatpilesarovým dokonalým strategickým tahem bylo masové přesídlování obyvatelstva. Většinou tím úspěšně zabránil vzniku antiasyrských koalic. Můžeme tedy říci, že jeho nová pravidla a renovace dopomohly ke znovuvytvoření asyrského impéria, avšak tvrdou prací za něj odváděly asyrské vojenské jednotky.

O jeho osobním životě není dostatek zpráv, ale našla jsem několik informací o jeho manželce Iabě, které jsem věnovala celou následující kapitulu. Díky výzkumu iráckých archeologů byla nalezena její hrobka s ostatky a spolu s její bohatou pohřební výbavou. Zaujala mě skutečnost, že ke královně byla pohřbena další manželka novoasyrského vladaře Sargona II., přestože to bylo zakázáno, což mě vede k zamyšlení, proč se tak stalo. Zřejmě pozdější obyvatelé paláce přestali mít strach z prokletí,

tato skutečnost by mohla být předmětem dalšího zkoumání, ale zřejmě zůstane nezodpovězena.

Přestože Tiglatpilesar III. většinu času zasvětil válečným výpravám, zbyla mu energie i na vybudování paláce v Kalḫu, kterým jsem se zabývala v předposlední kapitole mé bakalářské práce. V asyrských královských nápisech je velice barvitě popsáno vybudování takzvaného Centrálního paláce. Důležitým zdrojem k získání informací byly válečné výjevy zobrazené na reliéfech, které zdobily stěny Centrálního paláce. Zobrazené scény na reliéfech mi umožnily vytvořit si lepší představu o průběhu válečných výprav, o asyrské správě a také o vojenské výzbroji asyrské armády. V závěru práce jsem nastínila následující vývoj asyrského impéria.

Během psaní mé bakalářské práce došlo k tragické události, která zasáhla celý svět. Na jaře v tomto roce ozbrojenci takzvaného islámského státu zaútočili na starobylé město Nimrud. Pomocí těžké techniky zničili historické artefakty patřící k nejslavnějším klenotům iráckého kulturního dědictví. Naneštěstí nevíme, kolik historických artefaktů bylo zničeno či zda tento útok některý z nich přežil. Nicméně tento hrůzný čin se zapíše do dějin, kdy lidstvo nenávratně ztratilo jednu z nejstarších kulturních a archeologických památek světa.

10. BIBLIOGRAFIE

AMIN, Osama, Shukir, Muhammad. King Tiglath-pileser III. *Ancient History Encyclopedia* [online], 31. 3. 2014 [cit. 27. 2. 15]. Dostupné z: <http://www.ancient.eu/image/2477/>

de BACKER, Fabrice. Some Basic Tactics of Neo-Assyrian Warfare. *Academia* [online], 1. 1. 2007 [cit. 17. 3. 15]. Dostupné z: http://www.academia.edu/768226/Some_Basic_Tactics_of_Neo-Assyrian_Warfare

BBC. Islamic State: Ancient Nimrud ruins 'bulldozed' in Iraq [online], 5. 3. 2015 [cit. 16. 4. 15]. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-31759555>

BERTMAN, Stephen. *Handbook to Life in Ancient Mesopotamia*. Oxford: Oxford University Press, 2005. ISBN: 978-019-518364-1

BIČ, Miloš. *Při řekách Babylonských*. Praha: Vyšehrad, 1990. ISBN 80-7021-032-X.

BRISCH, Nicole. Ancient Mesopotamian Gods and Goddesses: *Marduk (god)* [online], 2013 [cit. 11. 3. 15]. Dostupné z: <http://oracc.museum.upenn.edu/amgg/listofdeities/marduk/>

BRISCO, T. V., (ed.). The Kingdoms of Israel and Judah. *Holman Bible Atlas: A Complete Guide to the Expansive Geography of Biblical History* [online], [cit. 2. 3. 15]. Dostupné z: http://www.swartzentrover.com/cotor/bible/bible/bible%20atlas/HBA_09.htm

BURIAN, Jan; OLIVA Pavel. *Civilizace starověkého Středomoří*. Praha: Svoboda, 1984.

COHEN, Mark. *The Cultic Calendars of the Ancient Near East*. Bethesda, Md: CDL Press, 1993. ISBN 1883053005.

CORNELIUS, Izak. Astarte. *Iconography of Deities and Demons in the Ancient Near East* [online], 28. 10. 2008 [cit. 8. 3. 15]. Dostupné z: <http://www.religionswissenschaft.uzh.ch/idd/prepublication.php>

COTTERELL, Arthur; AUERBACHOVÁ, Loren; WEINER, James, (eds.). *Mytologie - Bohové, hrdinové, mýty*. Praha: Slovart, s.r.o., 2007. ISBN 978-80-7209-778-4.

ENGLUND, Klaudia. The Northwest Palace at Nimrud. *Cuneiform Digital Library Initiative* [online], [cit. 26. 2. 15]. Dostupné z: <http://cdli.ucla.edu/projects/nimrud/index.html>

FLEK, Alexandr. *BIBLE, překlad 21. století*. Praha: BIBLION, o. s., 2009. ISBN 978-80-87282-00-7.

GLASSNER, Jean-Jacques. *Mezopotámie 34. století př. n. l. až 539 př. n. l.* Praha: NLN, s. r. o., 2004. ISBN 80-7106-664-8.

GRAYSON, A. K. Assyria: Tiglath-pileser III to Sargon II (744-705 B.C.). In: BOARDMAN, J.; EDWARDS, I. E. S.; HAMMOND, N. G. L., (eds.). *The Cambridge Ancient History. Volume 3, Part 2*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991, s. 71-102. ISBN 0-521-22717-8.

GRAYSON, A. K. Assyrian civilization. In: BOARDMAN, J.; EDWARDS, I. E. S.; HAMMOND, N. G. L., (eds.). *The Cambridge Ancient History. Volume 3, Part 2*. Cambridge: Cambridge University Press, 1991, s. 194-228. ISBN 0-521-22717-8.

HEALY, Mark. *The Ancient Assyrians*. McBRIDE, Angus; WINDROW, Martin (eds.). Oxford: Osprey Publishing, 1991. ISBN 1-85532-163-7.

HUMPHRIS, Sam. In what ways did the Neo-Assyrian Empire utilise the techniques of psychological warfare and siege warfare during the period 934 - 610BC? *Academia* [online], [cit. 24. 3. 15]. Dostupné z: http://www.academia.edu/6202629/In_what_ways_did_the_Neo-Assyrian_Empire_utilise_the_techniques_of_psychological_warfare_and_siege_warfare_during_the_period_934_610BC

LAWLER, Andrew. Treasure Under Saddam's Feet. *Discover Magazine* [online]. Waukesha (USA): Kalmbach Publishing Co., 2002, 11 [cit. 8. 2. 15]. ISSN 0274-7529. Dostupné z: <http://discovermagazine.com/2002/oct/feattreasure>

LUUKKO, Mikko; PARPOLA, Simo; READE, Julian, (eds.). *State Archives of Assyria: The Correspondence of Tiglath-pileser III III and Sargon II from Calah/Nimrud*. Helsinki: The Neo-Assyrian Text Corpus, 2012. ISBN 951-570-001-9.

MACHÁČEK, Štěpán. Islámský stát zdemoloval památky v severoiráckém Nimrudu [online], 12. 4. 2015 [cit. 16. 4. 15]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/zpravy/blizkyvychod/_zprava/islamsky-stat-zdemoloval-pamatky-v-severoirackem-nimrudu-potvrdilo-video--1477325

MALM, Sara. Shock new video shows ISIS thugs smashing historic Iraqi city of Nimrud with barrel bombs, bulldozers and jackhammers in orgy of destruction slammed as a war crime by the United Nations [online], 12. 4. 2015 [cit. 16. 4. 15]. Dostupné z: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3035534/Video-Islamic-State-group-destroys-ancient-ruins-Nimrud.html>

MARK, J. JOSHUA. Assyrian Warfare. *Ancient History Encyclopedia* [online], 11. 8. 2014 [cit. 17. 3. 15]. Dostupné z: http://www.ancient.eu/Assyrian_Warfare/

McBRIDE, Angus. *The Ancient Assyrians*. HEALY, Mark; WINDROW, Martin (eds.). Oxford: Osprey Publishing, 1991. ISBN 1-85532-163-7.

MÜLLER-KARPE, Michael; KUNTER, Manfred; SCHULTZ, Michael. Results of the Palaeopathological Investigation on the Royal Skeletons from Nimrud. In: CURTIS J. E., McCALL, H., COLLON, D., (eds.). *New Light On Nimrud*. Irák: British School Of Archeology In Iraq, 2008. ISBN 978-0-903472-24-1.

NOVÁKOVÁ, Nea; PECHA, Lukáš; RAHMAN, Furat. *Dějiny Mezopotámie*. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-416-0.

NOVÁKOVÁ, Nea. Tiglatpilešar III. In: CHARVÁT, Petr; PECHA, Lukáš; PROSECKÝ, Jiří; (et al). *Encyklopedie Starověkého Předního Východu*. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-58-3

NOVOTNY, Jamie; KNAPP, Andrew. The Royal Inscriptions of the Neo-Assyrian Period: *Names Index* [online], 2014 [cit. 18. 2. 15]. Dostupné z: <http://oracc.museum.upenn.edu/rinap/namesindex/>

OATES, Joan; OATES, David. *Nimrud. An Assyrian Imperial City Revealed*. London: British Institute for the Study of Iraq, 2001. ISBN 0903472252.

PEČÍRKOVÁ, Jana. *Asýrie: od městského státu k říši*. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0348-7.

PEČÍRKOVÁ, Jana. Namri. In: CHARVÁT, Petr; PECHA, Lukáš; PROSECKÝ, Jiří; (et al). *Encyklopedie Starověkého Předního Východu*. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-58-3.

PECHA, Lukáš. *Babylonie*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-137-X.

RADNER, Karen. Tiglath-pilešer III III, king of Assyria (744-727 BC) [online]. *Assyrian empire builders*. London: University College London, 2012, 8 [cit. 16. 2. 15]. Dostupné z: <http://www.ucl.ac.uk/sargon/essentials/kings/tiglatpileseriii/>

RADNER, Karen. Kalḫu, Tiglath-pilešer's royal residence city [online]. *Assyrian empire builders*. London: University College London, 2012, 11 [cit. 2. 3. 15]. Dostupné z: <http://www.ucl.ac.uk/sargon/essentials/cities/kalhu/>

RADNER, Karen. Mass deportation: the Assyrian resettlement policy [online]. *Assyrian empire builders*. London: University College London, 2012, 11 [cit. 13. 3. 15]. Dostupné z: <http://www.ucl.ac.uk/sargon/essentials/governors/massdeportation/>

RADNER, Karen. The Assyrian army [online]. *Assyrian empire builders*. London: University College London, 2012, 11 [cit. 17. 3. 15]. Dostupné z: <http://www.ucl.ac.uk/sargon/essentials/soldiers/theassyrianarmy/>

RADNER, Karen. The King's Road - the imperial communication network [online]. *Assyrian empire builders*. London: University College London, 2012, 11 [cit. 13. 3. 15]. Dostupné z: <http://www.ucl.ac.uk/sargon/essentials/governors/thekingsroad/>

AL-RAWI, Farouk N. H. Inscriptions from the Tombs of the Queens of Assyria. In: CURTIS J. E., McCALL, H., COLLON, D., (eds.). *New Light On Nimrud*. London: British School Of Archeology in Iraq, 2008. ISBN 978-0-903472-24-1.

RICHARDSON, M. E. J. *Hammurabi's Laws: Text, Translation and Glossary*. London: T&T Clark, 2004. ISBN 0-567-08158-3.

RINAP 1: Tiglath-pileser III and Shalmaneser V. *Royal Inscriptions of the Neo-Assyrian Period 1* [online], [cit. 21. 2. 15]. Dostupné z: <http://oracc.museum.upenn.edu/rinap/rinap1/corpus/>

ROAF, Michael. *Svět staré Mezopotámie a starověkého Blízkého východu*. Praha: Balios, 1998. ISBN 80-7176-755-7.

SARLO, Daniel. The Economics of Mass Deportation in the Neo-Assyrian Period under Tiglath-pileser III (744-727 BCE). *Academia* [online], [cit. 13. 3. 15]. Dostupné z: https://www.academia.edu/3463490/The_Economics_of_Mass_Deportation_in_the_Neo-Assyrian_Empire_under_Tiglath-Pileser_III

SCHONBERGER, Rachel. The Month of Iyar. *NSW Board of Jewish Education* [online], [cit. 18. 2. 15]. Dostupné z: <http://www.bje.org.au/learning/judaism/calendar/iyar.html>

SLANINA, Ondřej. *Výkladový slovník exotických materiálů*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. ISBN 978-80-247-3313-5.

ŠAŠKOVÁ Kateřina. *Duchovní svět staré Asýrie a jeho paralely a odlišnosti ve Starém zákoně*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2014. ISBN 978-80-261-0278-6.

TADMOR, Hayim. The Decline, Rise and Destruction of the Kingdom of Israel. In: BEN-SASSON, Hayim Hillel, (ed.). *A History of the Jewish People*. Cambridge: Harvard University Press, 1985. ISBN-10 0674397312.

TADMOR, Hayim. *The Inscription of Tiglath-pileser III King of Assyria*. Jerusalem: The Israel Academy of Sciences and Humanities, 1994. ISBN 965-208-111-6.

TADMOR, Hayim a YAMADA, Shigeo. *The Royal Inscriptions of Tiglath-pileser III (744-727 BC), and Shalmaneser V (726-722 BC), King of Assyria*. Winona Lake, Indiana: Eisenbrauns, 2011. ISBN 978-1-57506-220-4.

The British Museum. Stone panel from the Central Palace of Tiglath-pileser III: *A successful Assyrian campaign against a town in Babylonia* [online], [cit. 26. 2. 15]. Dostupné z: http://www.britishmuseum.org/explore/highlights/highlight_objects/me/s/stone_panel_central_palace-2.aspx

The British Museum. Stone panel from the Central Palace of Tiglath-pileser III: *A successful Assyrian campaign against the Arabs* [online], [cit. 26. 2. 15]. Dostupné z: http://www.britishmuseum.org/explore/highlights/highlight_objects/me/s/stone_panel_central_palace-3.aspx

The British Museum. Stone panel from the Central Palace of Tiglath-pileser III: *Attack on an enemy town* [online], [cit. 26. 2. 15]. Dostupné z: http://www.britishmuseum.org/explore/highlights/highlight_objects/me/s/stone_panel_central_palace.aspx

The British Museum. Stone panel from the Central Palace of Tiglath-pileser III: *Výprava na západ* [online], [cit. 26. 2. 15]. Dostupné z:

http://www.britishmuseum.org/explore/highlights/highlight_objects/me/s/s_tone_panel,_central_palace-1.aspx

The British Museum. Tiglath-pileser III: wall panel/relief: *A successful Assyrian campaign against the Arabs* [online], [cit. 8. 3. 15]. Dostupné z: http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?objectId=369627&partId=1&searchText=118908&page=1

The British Museum. Tiglath-pileser III: wall panel/relief: *Výprava na západ* [online], [cit. 8. 3. 15]. Dostupné z: http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?objectId=369627&partId=1&searchText=118908&page=1

The British Museum. Tiglath-pileser III: wall panel/relief: *Podrobení se cizího krále Tiglatpilesarovi* [online], [cit. 8. 3. 15]. Dostupné z: http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?objectId=367007&partId=1&people=92844&peoA=92844-4-7&page=1

The British Museum. Tiglath-pileser III: wall panel/relief: *A successful Assyrian campaign against a town in Babylonia* [online], [cit. 8. 3. 15]. Dostupné z: http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?objectId=366077&partId=1&people=92844&peoA=92844-4-7&page=1

The British Museum. Tiglath-pileser III: wall panel/relief: *Tiglath-pileser III* [online], [cit. 8. 3. 15]. Dostupné z: http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?objectId=367013&partId=1&searchText=tiglath-pileser+iii&images=true&page=1

The British Museum. Amulet [online], [cit. 8. 2. 15]. Dostupné z: http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?objectId=369093&partId=1&searchText=pazuzu+amulet&images=true&page=1

TINNEY, Steve; ROBSON, Eleanor; VELDHUIS, Niek. Oracc: The Open Richly Annotated Cuneiform Corpus [online], [cit. 21. 4. 15]. Dostupné z: <http://oracc.museum.upenn.edu/>

11. RESUMÉ

Tiglath-pileser III seized the Neo-Assyrian throne after rebellion in Kalḫu in 745 BC. The Assyrian king Tiglath-pileser III was a brother of his predecessor Ashur-nārārī V, who died during the rebellion. His accession to the throne took place on 13 Ayaru of 745 BC. Tiglath-pileser was a member of the ruling royal family, but he wasn't appointed to the position of crown prince, therefore, he had no right to become king. His reign lasted from 744 BC to 727 BC. However Tiglath-pileser III's leadership skills, conquests and reforms led to the establishment of the Neo-Assyrian kingdom as a true empire.

After accession to the throne, he subjugated much of the known world at the time. He began in the south with northern Babylonia, where he dealt with the Aramaic and Chaldean tribes. In the later period of his rule he went into Babylon again to overthrow the Chaldean chieftain of the Babylonian throne. He mastered Babylon and after crowning himself king of Babylon, he took Babylonian throne name Pulu. He continued his expansion into Urartu, where he defeated king Sardur II of Urartu, then regained the main center of resistance anti-Assyrian coalition Arpad, which became the Assyrian province. During his reign, he clashed with the Arab tribes, also fighting on the southern Syria and Palestine, where his ambitions were directed to the borders of Egypt. His military conflicts were fought on the territory Namri a Media.

Upon ascending the throne, Tiglath-pileser III instituted several reforms to different sectors of the Assyrian state. The first of such reforms entailed thwarting the powers of the high Assyrian officials, which during the reigns of his predecessors had become excessive. The further reforms targeted the intelligence, mass deportations, but mainly army. This king really reshaped the political map of the ancient Middle East and made Assyria the dominant power once again.

12. PŘÍLOHY

12.1 Seznam příloh

1. Mapa Tiglapilesarových výprav.

(BRISCO, T. V., (ed.). *The Kingdoms of Israel and Judah. Holman Bible Atlas: A Complete Guide to the Expansive Geography of Biblical History.*)

2. Symbolické zvíře boha Marduka.

(BRISCH, N. *Ancient Mesopotamian Gods and Goddesses: Marduk (god).*)

3. Symbol okřídleného disku ve válečné scéně (vlevo nahoře).

(ŠAŠKOVÁ, K. *Duchovní svět staré Asýrie a jeho paralely a odlišnosti ve Starém zákoně*, s. 22.)

4. Přesídlování obyvatelstva.

(SARLO, D. *The Economics of Mass Deportation in the Neo-Assyrian Period under Tiglath-pileser III (744-727 BCE)*, s. 21.)

5. Rodina na zemědělském voze, která opouští babylonské město.

(RADNER, K. *Mass deportation: the Assyrian resettlement policy. Assyrian empire builders.*)

6. Dva pěšáci nesoucí kopí a kulaté štíty.

(RADNER, K. *The Assyrian army. Assyrian empire builders.*)

7. Tiglatpileasar III. v královském voze (pokus o rekonstrukci)

(McBRIDE, A. *The Ancient Assyrians.*)

8. Fotografie cenností nalezených v královnině hrobce.

(LAWLER, A. *Treasure Under Saddam's Feet. Discover Magazine*)

- A) síťová čelenka s tygřím achátem, lazuritem a třásněmi zdobenými zlatými granátovými jablky
- B) dětská koruna zdobená vinnými listy, hrozny a okřídlenými ženskými božstvy
- C) licí nádoba zobrazující scény z lovu a válčení
- D) náramek vykládaný polodrahokamy
- 9. Kamenná deska s pohřebním nápisem královny Iaby, která byla nalezena v severozápadním paláci v Nimrudu (Kalḫu).**
(RADNER, K. Tiglath-pileser III, king of Assyria (744-727 BC). *Assyrian empire builders.*)
- 10. Amulet – bronzová hlava Pazuzu. Nahoře očko pro zavěšení.**
(The British Museum. Amulet.)
- 11. Kostra královny Iaby.**
(MÜLLER-KARPE, M.; KUNTER, M.; SCHULTZ, M. Results of the Palaeopathological Investigation on the Royal Skeletons from Nimrud.)
- 12. Plánek jižní částí Severozápadního paláce v Nimrudu (Kalḫu), který ukazuje umístění královských hrobek. Hrobka označena „Tomb II“ patří královně Iaba.**
(CURTIS J. E., McCALL, H., COLLON, D., (eds.). *New Light On Nimrud.*)
- 13. Plán města Kalḫu.**
(ENGLUND, K. The Northwest Palace at Nimrud.)
- 14. Tiglatpileser III. na nástěnné malbě.**
(RADNER, K. The Assyrian army. *Assyrian empire builders.*)
- 15. Expanse proti Arabům.**

(The British Museum. Stone panel from the Central Palace of Tiglath-pileser III: *A successful Assyrian campaign against the Arabs.*)

16. Podrobení cizího krále Tiglatpilesarovi a asyrští vojáci.

(RADNER, K. Kalḫu, Tiglath-pileser's royal residence city. *Assyrian empire builders.*)

17. Král ve válečném voze a zajatci táhnoucí z opevněného města.

(The British Museum. Stone panel from the Central Palace of Tiglath-pileser III: *Výprava na západ.*)

18. Úspěšná asyrská výprava proti městu v Babylonii.

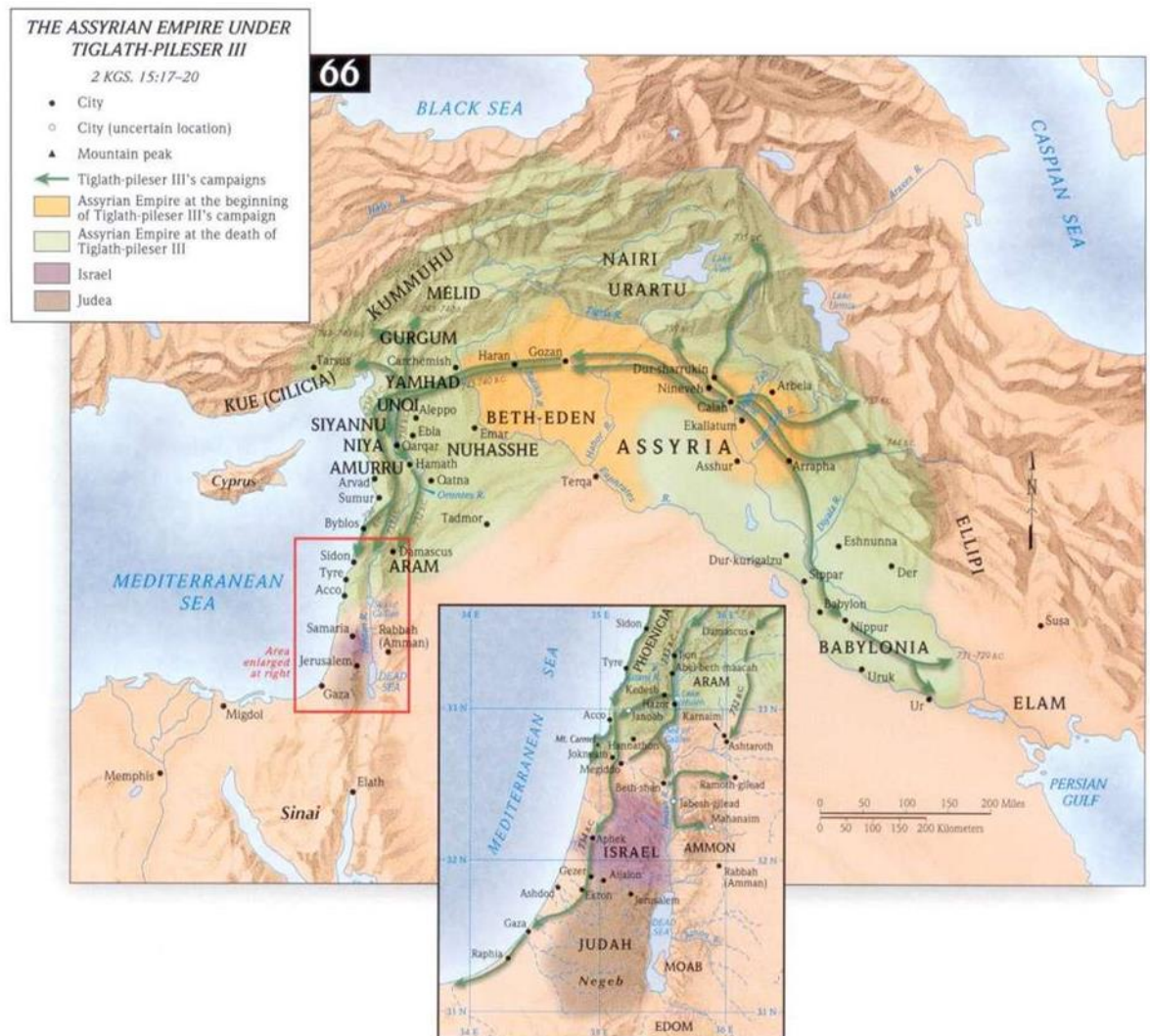
(The British Museum. Stone panel from the Central Palace of Tiglath-pileser III: *A successful Assyrian campaign against a town in Babylonia.*)

19. Podobizna krále Tiglatpilesara III.

(AMIN, O. S. M. King Tiglath-pileser III. *Ancient History Encyclopedia.*)

12.2 Přílohy

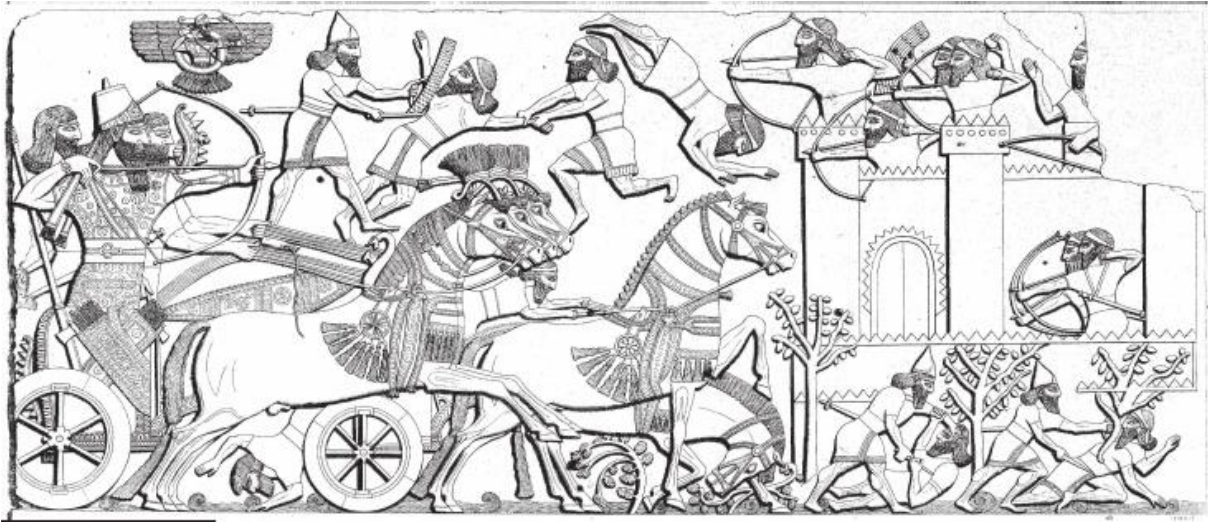
1. Mapa Tiglapilesarových výprav.



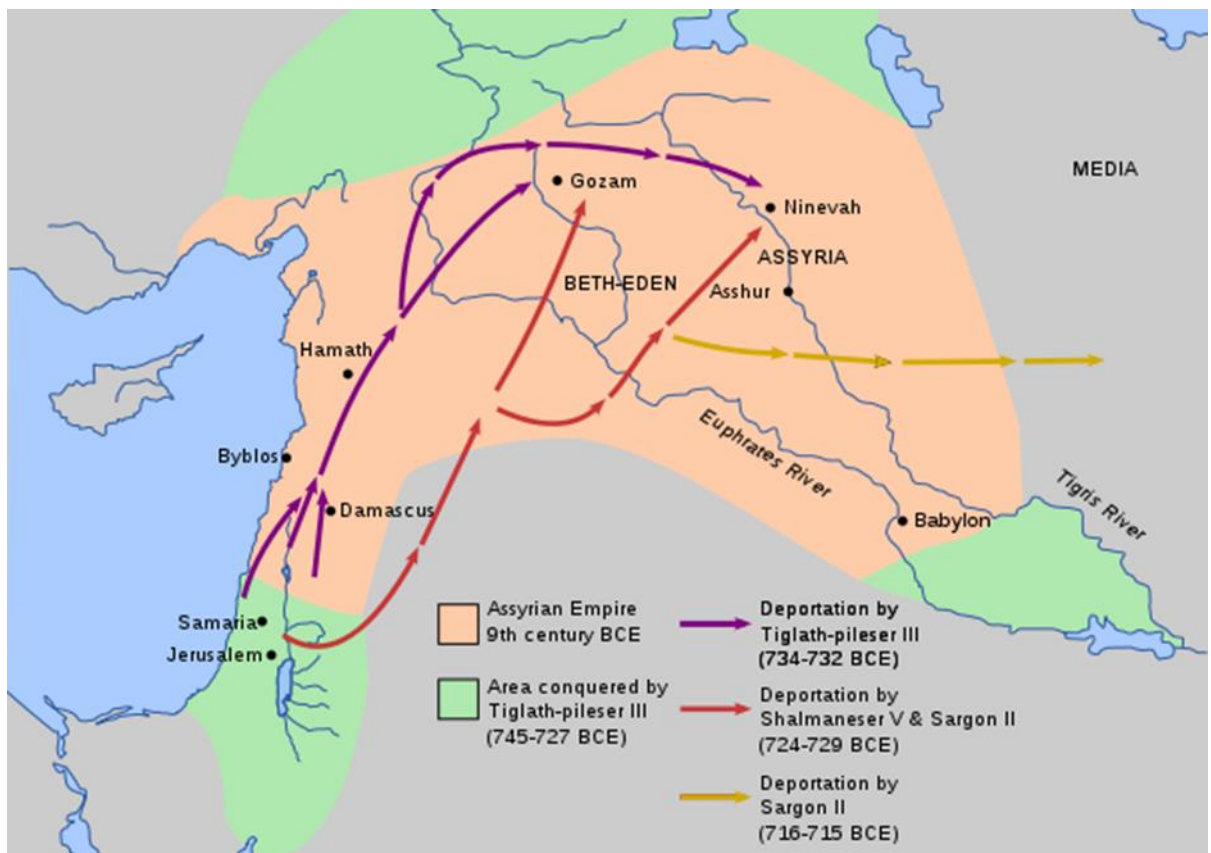
2. Symbolické zvíře boha Marduka.



3. Symbol okřídleného disku ve válečné scéně (vlevo nahoře).



4. Přesídlování obyvatelstva.



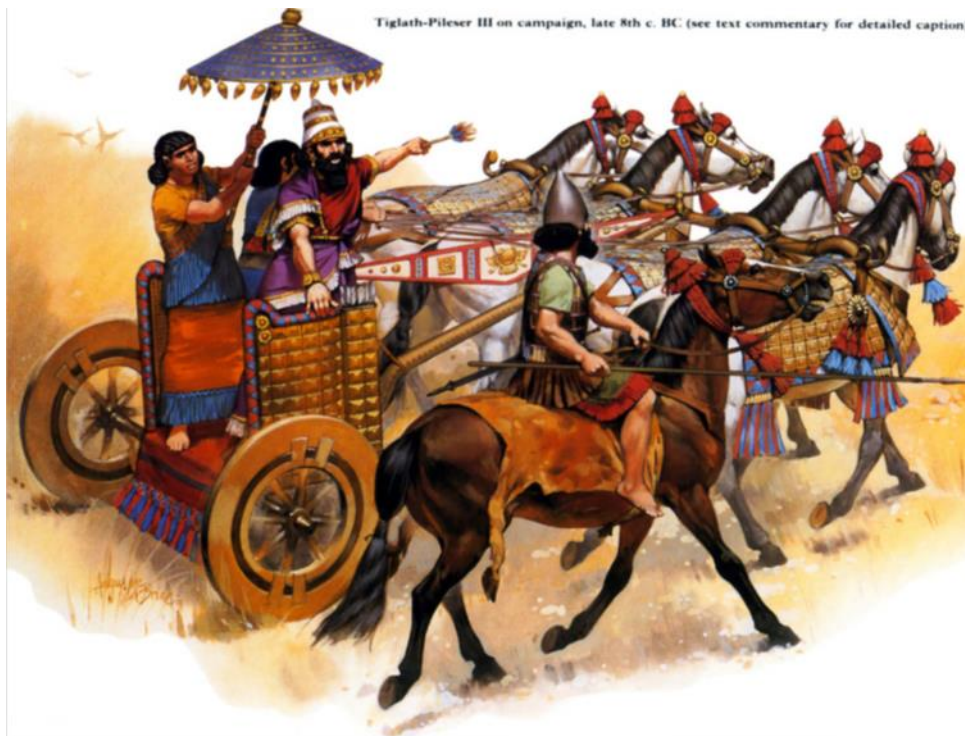
5. Rodina na zemědělském voze, která opouští babylonské město.



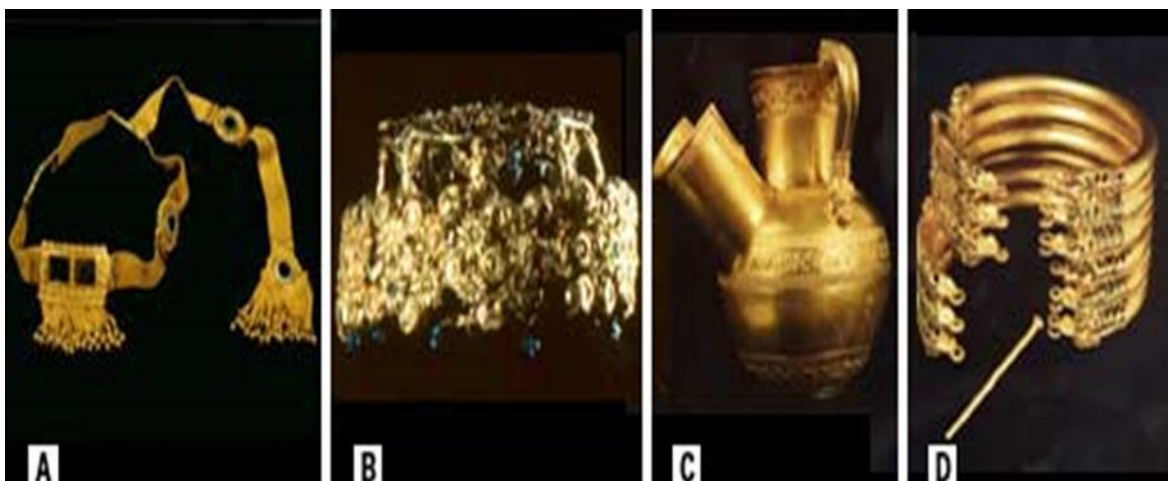
6. Dva pěšáci nesoucí kopí a kulaté štíty.



7. Tiglatpileser III. v královském voze (pokus o rekonstrukci).



8. Fotografie cenností nalezených v královnině hrobce.



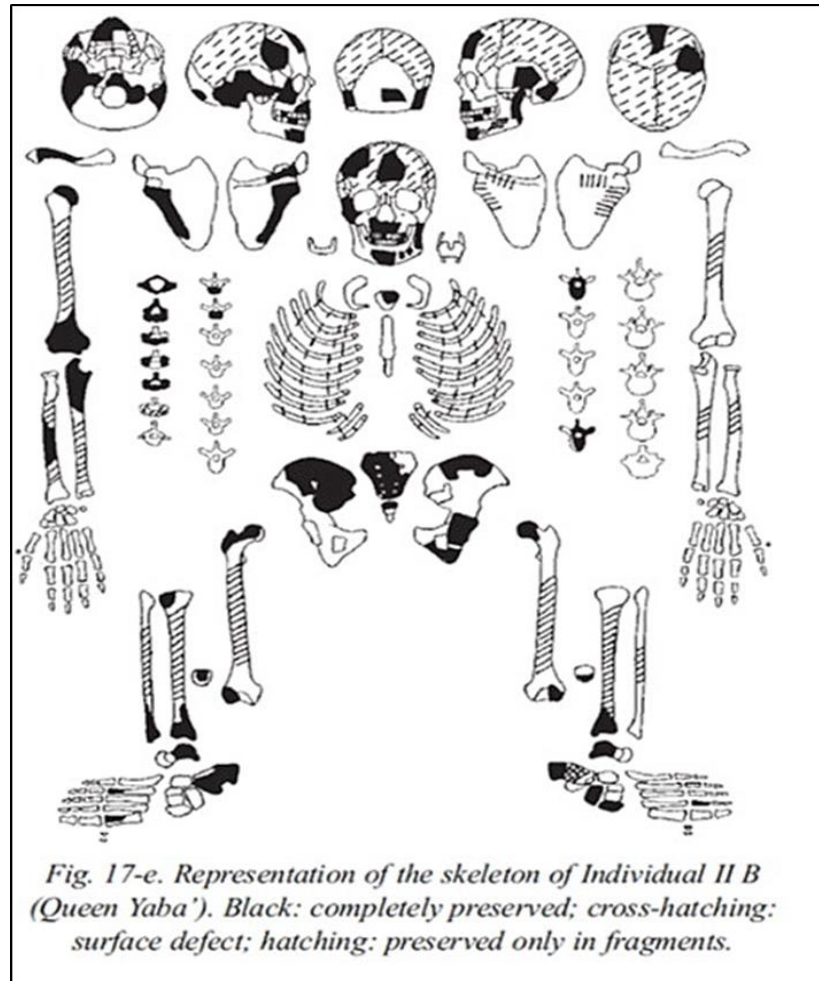
9. Kamenná deska s pohřebním nápisem královny Iaby, která byla nalezena v severozápadním paláci v Nimrudu (Kalḫu).



10. Amulet - bronzová hlava *Pazuzu*. Nahoře očko pro zavěšení.



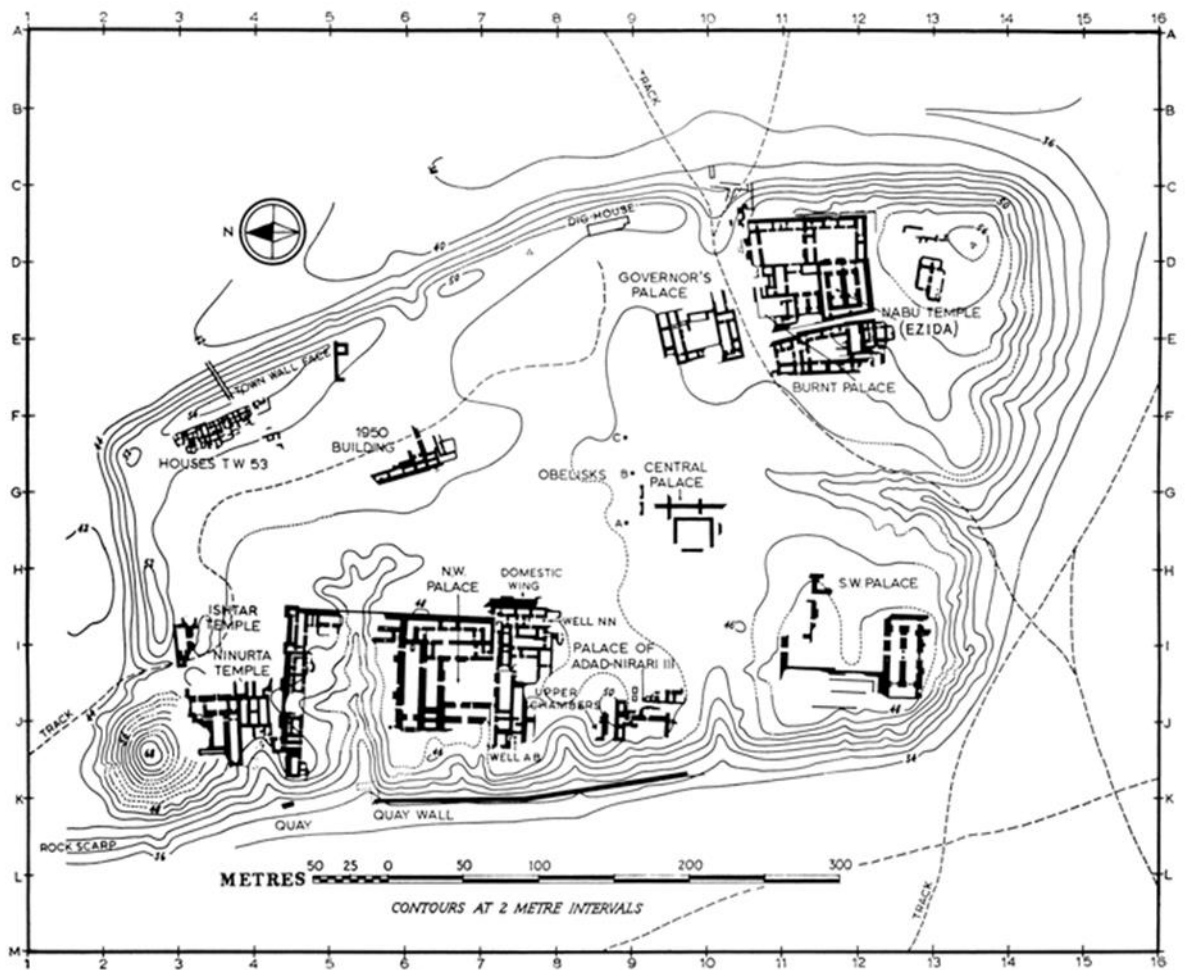
11. Kostra královny Iaby.



12. Plánek jižní částí Severozápadního paláce v Nimrudu (Kalḫu), který ukazuje umístění královských hrobek. Hrobka označena „Tomb II“ patří královně Iabě.



13. Plán města Kalḫu.



14. Tiglatpilesar III. na nástěnné malbě.



15. Expanse proti Arabùm.



16. Král ve válečném voze a zajatci táhnoucí z opevněného města.



17. Expanse proti Babylonii.



18. Podrobení cizího krále Tiglatpilesarovi a asyrští vojáci.



19. Podobizna krále Tiglatpilesara III.

